

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин і політичного менеджменту**

**Зелінський Владислав Віталійович
(студент групи МВ-1)**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ
ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ»**

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»)

Допускається до захисту
протокол № _____
від _____
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин
і політичного
менеджменту
д.е.н., доц.
Ірина ГРАБЧУК

(підпис)

Науковий керівник
д.іст.н., проф. Андрій ШЕВЧУК

(підпис)

Рецензент
к.філос.н., доц. Литвинчук О.В.

(підпис)

**Житомир
2025**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	7
1.1. Визначення та класифікація військових конфліктів у сучасній системі міжнародних відносин.....	7
1.2. Міжнародні організації як суб'єкти врегулювання військових конфліктів.....	19
РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	28
2.1. Проблеми миротворчих механізмів міжнародних організацій.....	28
2.2. Роль ООН, НАТО та ЄС у миротворчій діяльності.....	36
2.3. Міжнародні організації в протидії тероризму.....	51
РОЗДІЛ 3 ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ: ПРИКЛАД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	61
3.1. Участь ООН у врегулюванні російсько-української війни.....	61
3.2. Роль НАТО та ЄС у російсько-українській війні.....	67
3.3. Напрями вдосконалення механізмів миротворчої діяльності	77
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи. Військові конфлікти становлять реальну загрозу існуючим правовим системам та неминуче призводять до їх трансформації. На жаль, вони стали повсякденністю у нинішніх умовах, виникають, розвиваються та стають чинниками змін у різних частинах світу. Це зумовлює потребу у їх глибокому науковому аналізі. Для України це питання є особливо актуальним у зв'язку з порушенням Російською Федерацією територіальної цілісності, адже російсько-українська війна здійснює значний вплив на правову систему та її складові. Відтак, повномасштабне вторгнення в Україну виявило кризу міжнародної системи безпеки, зокрема її неспроможність до активної реакції на російсько-українську війну. Тому ключовим чинником збереження цілісності нашої держави в сучасних умовах є закінчення російсько-української війни та забезпечення непорушності державних кордонів.

Міжнародні організації відіграють важливу роль у врегулюванні регіональних конфліктів, зокрема, такі безпекові міжнародні організації, як ООН, НАТО та ЄС. Це пов'язано з тим, що дані організації мають потужну політичну та економічну вагу, яка дозволяє їм впливати на країни, що беруть участь у конфліктах. Вони відіграють важливу роль у створенні механізмів, спрямованих на запобігання конфліктам, а також їх розв'язання на етапі, коли вони вже виникли. Одним із найважливіших механізмів, який вже довгі роки використовується в рамках міжнародних організацій, є використання міжнародного права для забезпечення миру та безпеки у світі. На сьогодні в міжнародному праві напрацьовано сотні документів, які на практиці засвідчили свою придатність та певну ефективність в сфері міжнародної діяльності.

Одним з основних принципів міжнародного права є заборона використання сили для вирішення міжнародних спорів. Це означає, що міжнародні організації повинні докладати зусиль для того, щоб забезпечити

мирне врегулювання конфліктів.

Міжнародні організації відіграють значну роль у врегулюванні військових конфліктів, оскільки конфлікти не тільки загрожують мирному життю та здоров'ю населення, а й призводять до економічної шкоди, руйнування інфраструктури та тривалого й дуже вартісного періоду постконфліктного відновлення. Міжнародні організації мають низку інструментів та механізмів, які дозволяють їм втручатися у конфлікти та брати участь у їхньому врегулюванні. Однак, для досягнення сталого успіху потрібна також наявність політичної волі, взаємного бажання сторін діалогу та дотримання міжнародного права.

Незважаючи на важливу роль міжнародних організацій у врегулюванні військових конфліктів, вони не можуть гарантувати стовідсоткового успіху. Вирішення конфлікту може бути досягнуто лише за наявності взаємного бажання сторін, діалогу, поваги прав та інтересів один одного, дотримання домовленостей та готовності до взаємно прийнятних компромісів.

Вивченням проблем міжнародних конфліктів займалися такі вітчизняні науковці, як В. Бекешкіної, А. Кіссе, В. Небоженка, Е. Степанова, Є. Ходаківського. Щодо зарубіжні дослідників, то варто виокремити роботи Д. Андерхилл, Б. Бейтс, М. Блейк, Т. Ван Дейк, Р. Інглехарт, Дж. Карран, Р. Куусісто, Дж. Лакофф, А. МакРобб, П. Норріс, А. Пенкейк, Дж. Томпсон, А. Туроу, Дж. Хартлі та інших.

Важливо зазначити також творчі здобутки авторів, котрі здійснювали аналіз особливостей сучасних військових конфліктів, їх типів, змін, правового регулювання, а також кризи системи міжнародної безпеки, а саме: Б. Бабіна, С. Безкоровайного, П. Богуцького, С. Віднянського, Г. Диниса, Є. Кузьміна, С. Стасюка, В. Радецького, О. Харитонові та деяких інших.

Разом з тим вивчення та аналіз опублікованих за даною проблемою робіт показали, що існує необхідність подальшого розвитку дослідження саме ролі міжнародних організацій у вирішенні сучасних військових конфліктів на міжнародній арені.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлюється тим що, міжнародні організації відіграють ключову роль у врегулюванні військових конфліктів, оскільки вони мають можливість впливати на сторони конфлікту і сприяти досягненню мирного врегулювання конфлікту.

Об'єктом дослідження виступають військові конфлікти та механізми їх врегулювання в системі міжнародних відносин, а **предметом дослідження** – діяльність міжнародних організацій, їхні інструменти, методи та ефективність у процесах врегулювання регіональних конфліктів.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити та проаналізувати роль, ефективність та механізми діяльності міжнародних організацій у процесах регулювання військових конфліктів, а також розглянути напрями вдосконалення механізмів миротворчої діяльності щодо підвищення ефективності міжнародних інституцій у подоланні та запобіганні збройним конфліктам у сучасній системі міжнародних відносин.

У відповідності до зазначеної мети було виокремлено наступні **завданнями**:

- розкрити поняття та типи військових конфліктів у сучасній системі міжнародних відносин;
- виявити особливості міжнародних організацій як суб'єктів врегулювання військових конфліктів;
- обґрунтувати миротворчі механізми міжнародних організацій;
- визначити роль ООН, НАТО та ЄС у миротворчій діяльності;
- виявити особливості міжнародних організацій щодо протидії тероризму;
- розглянути значення ООН у врегулюванні російсько-української війни;
- з'ясувати роль НАТО та ЄС у подоланні військового конфлікту в Україні;
- охарактеризувати напрями вдосконалення механізмів миротворчої діяльності.

Методологічну основу дослідження становить комплекс методів і прийомів, які використовувалися в написанні наукової роботи. Її написання забезпечувалось шляхом використання і поєднання загальнонаукових та спеціальних історичних методів аналізу та синтезу, класифікації, періодизації і проблемного підходів. Також було використано контент-аналіз міжнародних організацій. Концептуальному викладу матеріалу формулюванню положень і висновків слугувало використання аналізу та обробки інформації.

Наукова новизна та теоретичне значення: комплексно систематизовано та поглиблено теоретичні підходи до розуміння механізмів впливу міжнародних організацій на врегулювання військових конфліктів у сучасному світі; удосконалено та розширено наукове уявлення про роль міжнародних організацій у врегулюванні військових конфліктів.

Практичне значення роботи. Подальша можливість використання отриманих результатів у науково-дослідній сфері – отримані результати можуть бути використані для досліджень особливостей військових конфліктів, їх типів, причин та шляхів вирішення; у юридичній практиці – рекомендації, узагальнення та висновки наукової роботи дозволять покращити діяльність міжнародних організацій за локацією військових конфліктів з метою їх вирішення, поновлення миру і забезпечення прав людини; у навчальному процесі – положення кваліфікаційної роботи можуть використовуватись при підготовці підручників, посібників та навчально-методичних матеріалів, а також при проведенні лекційних та семінарських занять тощо.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Список використаних джерел налічує 143 найменування. Повний обсяг роботи 108 сторінок. Основний зміст викладено на 95 сторінках. Робота містить 1 рисунок, 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Визначення та класифікація військових конфліктів у сучасній системі міжнародних відносин

Регіональні конфлікти змінюють правову систему держав, зменшують ефективність дії норм права, обмежують реалізацію прав та свобод, це неприпустимо в сучасній правовій реальності.

У зв'язку з вторгненням на територію України 24 лютого 2022 року РФ, необхідним є дослідження поняття війни, збройного конфлікту та фактів порушення територіальної цілісності та суверенітету державами, які не дотримуються норм міжнародного права, зокрема війська Російської Федерації, ще в 2014 році перетнули державний кордон України, що вплинуло на геополітичну ситуацію.

Також конфлікти небезпечні тим, що збільшується кількість сторін, відбувається збільшення чисельності переселенців та біженців, які змушені покидати місця постійного проживання внаслідок збройних конфліктів.

Зазначимо, що різні аспекти проблеми аналізу чинників безпеки, класифікації загроз безпеці та механізмів їх локалізації відображені в працях В. Андрійчука, І. Бінька, О. Власюка, З. Варналія, В. Горбуліна, М. Єрмошенка, Я. Жаліла, А. Качинського Т. Ковальчука, А. Мокія, В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Таранушенка, А. Сухорукова, Ю. Харазішвілі, В. Шлемка. При аналізі практики стає очевидним, що з розвитком сучасних регіональних конфліктів значно збільшується вплив зовнішніх сил на їх перебіг. Такі обставини створюють сприятливі передумови для втручання як міжнародних організацій, так і окремих держав [1, с. 129].

Саме ця позиція особливо стосується теперішнього стану в Україні, тому що збройний конфлікт корелюється також з економічними, політичними та іншими інтересами сусідніх країн, тому особливо необхідне практичне дослідження даної теми.

На переконання українського дослідника М. Воротнюка, конфлікти нового покоління, такі як сепаратизм, націоналізм та повстанські рухи, характеризуються виразною асиметрією, що значно ускладнює їх швидке і стійке рішення [2, с. 42]. За таких умов для збереження територіальної цілісності країни на перше місце виходить розуміння керівництвом держави суті та динаміки дезінтеграційних процесів, виважена внутрішня та зовнішня політика, здатність впливати на такі процеси [3].

Повномасштабна війна, яку Російська Федерація (РФ) веде на території України, актуалізувала складні, багатопланові проблеми забезпечення національної безпеки набуло законодавче забезпечення національної безпеки України.

Саме тому через міжнародні організації світова спільнота бере участь у розробці принципів та методик недопущення та припинення конфліктів, в тому числі і дослідження цих понять, адже вони завдають шкоду правам та свободам, навіть маючи місцевий характер.

Незважаючи на ці труднощі взаємодії, міжнародне право суворо забороняє збройну агресію проти будь-якої суверенної держави. У Статуті ООН йдеться про те, що метою цієї організації є: підтримувати міжнародний мир і безпеку і з цією метою приймати ефективні колективні заходи для запобігання та усунення загрози миру і придушення актів агресії або інших порушень миру; розвивати дружні відносини між націями на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального світу [4].

Наприклад ООН, як міжнародна організація, формально має певні важелі впливу на суб'єкти, міжнародна політика яких агресивною чи загрожують миру. Це стосується примусових заходів, як форми впливу на виникнення

збройних конфліктів, однак тривалий час передують пропозиції щодо врегулювання ситуації шляхом переговорів, посередництва та ін., дане твердження знайшло своє підтвердження щодо реагування на прояви агресії Російської Федерації на території України та анексії Криму зокрема.

ЄС і НАТО не завжди у достатній мірі використовували наявні у них можливості. Політика ЄС і НАТО залишалася на словах і не підкріплювалася практичними діями. Перспектива членства Грузії і України в НАТО блокується партнерами, які усуваються від прийняття рішень і не хочуть вступати в конфлікт з Москвою у разі членства цих країн в НАТО.

Принципова позиція Західної Європи і Сполучених Штатів повинна полягати в тому, щоб не залишати Грузію, Молдову і Україну в їх прагненні інтегруватися в ЄС і НАТО. Подібно до держав Балтії та країн Центральної і Східної Європи, які зуміли вийти з-під впливу Росії, ці країни також прагнуть досягти аналогічних результатів [5].

Перейдемо до визначення характерних ознак збройного конфлікту, який впливає на правову систему. У випадку будь-якого воєнного конфлікту в першу чергу виникає зіткнення інтересів. Аналіз структури та динаміки розвитку воєнних конфліктів після другої світової війни дозволяє з'ясувати, що вони не завжди протікають у формі агресії або війни, а все більше набувають форми збройного конфлікту [6, с. 49].

Варто зазначити, що агресія є найтяжчим міжнародним злочином проти миру і безпеки всього людства. Однією з необхідних ознак агресії є початкове використання державної збройної сили. Тому в контексті національних інтересів воєнний конфлікт може приймати форму агресії (оскільки згідно Резолюції XXIX сесії Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974 р. «агресією є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканості або політичної незалежності іншої держави») чи збройного конфлікту (коли агресора визначити неможливо) [7, с. 201].

Враховуючи вищенаведене, вторгнення Російської Федерації, яке розпочалося в 2014 році на територію України та продовжилося

повномасштабною війною 24 лютого 2022 року є незаперечним актом агресії, так як розпочавши бойові дії із бомбардування українських міст та переходу через державний кордон, порушила всі норми та принципи міжнародного права. У першу чергу зазначених у наступних актах, які регулюють «право збройних конфліктів»: Статут Міжнародного військового трибуналу (1945 р.); Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього (1948 р.); Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства (1968 р.); резолюції Генеральної Асамблеї ООН про видачу і покарання військових злочинців (1946 р.). Крім цього, до них відноситься так зване «право Женеви» (Женевські конвенції 1949 року, Додаткові протоколи до них 1977 року) і «право Гааги».

Однак, право міжнародного співтовариства на втручання у внутрішні процеси країни обмежене принципами невтручання та суверенітету держави [8, с. 118].

У випадку ж ратифікації норм міжнародного права державою, вони стають частиною її національного законодавства і повинні реалізовуватися під час збройних конфліктів, які слід відрізняти за типом, наприклад «збройний конфлікт міжнародного характеру» та «збройний конфлікт неміжнародного характеру». У даному питанні існують відмінності, адже вони встановлюють різний режим регулювання на територіях, визначають режим взаємодії. Порівняння цих понять дасть змогу краще зрозуміти історію їх деформації.

Дослідження поняття збройного конфлікту, дозволить визначити критерії збройного конфлікту, це є найбільш актуальним для з'ясування його впливу.

Починаючи з етапу міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів, почали використовуватися терміни «війна» та «воюючі сторони». У Гаазьких конвенціях 1907 року ці терміни були офіційно визначені. Також термін «війна» був увіковічений у Женевському протоколі 1925 року, який забороняє застосування задушливих, отруйних та інших подібних газів і

бактеріологічних засобів, а також у конвенціях, що регулюють проведення морських військових дій [9, с. 120].

Завдяки зміненому підходу до трактування поняття «війна» та недостатній його придатності для опису різних форм збройних конфліктів, які не підходять класичному визначенню війни, у другій половині XX століття почали відмовлятися від терміну «війна» в його оригінальному розумінні. Замість нього починають використання терміну «збройний конфлікт». Визначення терміну «збройний конфлікт» було запропоноване в судовій практиці, зокрема, у рішенні Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії у справі «Тадич». У цьому рішенні було вказано, що збройний конфлікт виникає за використання сил держави, тривалому збройному протистоянню між урядовими силами та організованими збройними групами або між такими групами в одній державі [10].

Категорія «збройний конфлікт» у міжнародних відносинах вперше вживається у Женевських конвенціях 1949 року там одночасно використовуються терміни «війна», «міжнародний збройний конфлікт» і «неміжнародний збройний конфлікт». Відмінності між цими термінами мають умовний характер, і прийнято вважати, що поняття «збройний конфлікт» є більш ширшим і охоплює поняття «війна». Проте не кожен збройний конфлікт може бути визнаний війною, між ними є суттєві розбіжності. Основними ознаками війни є: офіційне оголошення війни, розрив дипломатичних відносин між воюючими державами внаслідок такого оголошення та скасування двосторонніх договорів [11, с. 9]

Наприклад, міжнародне гуманітарне право розрізняє чотири типи збройних конфліктів: міжнародний збройний конфлікт, визвольні війни і війни за самовизначення, збройні конфлікти неміжнародного характеру та випадки актів насильства (див табл. 1.1).

Продовжуючи наше дослідження, розглянемо думки науковців щодо поняття збройного конфлікту. В. Попович вважає, що термін «збройний конфлікт» є ширшим у порівнянні з такими термінами, як «війна», «агресивна

Таблиця 1.1.

Типи збройних конфліктів у міжнародному гуманітарному праві

<i>Типи збройних конфліктів</i>	<i>Сутність</i>
Міжнародний збройний конфлікт	до якого застосовуються чотири Женевські конвенції 1949 р., Додатковий протокол № I 1977 р., Гаазькі правила й інші правові принципи;
Визвольні війни і війни за самовизначення	регулюються Додатковим протоколом № I 1977 р.;
Збройні конфлікти неміжнародного характеру	охоплюються положеннями загальної статті 3 у чотирьох Женевських конвенціях і деяких нормах звичаєвого права;
Збройні конфлікти неміжнародного характеру	що мають вузьке формулювання і регулюються Додатковим протоколом № II 1977 р.;
Випадки актів насильства	

Джерело: складено автором за [9].

війна», «військові дії» та «воєнний конфлікт». Він розглядає збройний конфлікт як один із видів соціальних конфліктів, що виникає між державами (міжнародний збройний конфлікт) або між збройними силами, або іншими організованими збройними групами в межах деяких держав [12, с. 31–32].

За визначенням С. Селецького, воєнний (збройний) конфлікт – це будь-який збройний конфлікт між двома або кількома державами, а також збройний конфлікт, у якому народи борються проти колоніального панування, іноземної окупації або російських режимів для здійснення свого права на самовизначення, яке закріплено в Статуті ООН [13, с. 393].

Так, у науці відсутня єдина точка зору щодо відношення термінів «воєнний конфлікт» та «збройний конфлікт», це зумовлено тим, що не існує загальноприйнятого визначення збройного та воєнного конфлікту. Існує дві найбільш відомі позиції з цього приводу. Відповідно до першої позиції, воєнний та збройний конфлікт є схожими за значеннями термінами, які відрізняються масштабами та цілями. Можна сказати, що кожен «воєнний конфлікт» є збройним, але не кожен «воєнний конфлікт» є воєнним. Збройний конфлікт може перетворитися на військовий конфлікт. Друга позиція виникає

в тому, що «збройний конфлікт» є ширшим поняттям, ніж «воєнний конфлікт» [14, с. 111].

Визначення війна і збройного конфлікту не потрібно порівнювати, вони розташовані на різних щаблях. Відповідно, війну у сучасних умовах частіше називають збройним конфліктом міжнародного характеру, доцільніше порівнювати збройний конфлікт міжнародного і неміжнародного характеру, як види збройного конфлікту. Зрозуміло, що наявні ситуації, які не можна віднести ні до однієї ні до іншої категорії, наприклад ситуації внутрішньої напруженості, критеріями належності до них є поріг інтенсивності [15, с. 3].

Згідно міжнародного гуманітарного права державний кордон є розпізнавальною ознакою для визначення двох категорій збройних конфліктів. Війна між двома або більшою кількістю держав вважається міжнародним збройним конфліктом, а збройні зіткнення, що відбуваються в межах території однієї держави, – неміжнародними (внутрішніми) збройними конфліктами (часто відомі як громадянські війни) [8, с. 116–117].

У міжнародних документах також подають таке визначення збройного конфлікту – конфлікт між збройними силами держави та антиурядовими збройними силами або іншими організовані збройні групи, що під відповідальним командуванням, здійснюють такий контроль над частиною території держави [16, с. 94]. У дискусіях щодо практичного застосування міжнародного гуманітарного права деякі вчені вказують на недолік чіткого й повного визначення всіх ситуацій, до яких мають застосовуватися його норми. Це вважається однією з найбільш актуальних проблем у сучасній практиці [17, с. 228].

Що стосується законодавчої бази України, то вона ототожнює поняття міжнародне гуманітарне право з правом збройних конфліктів.

Ця дефініція охоплює зміст права збройного конфлікту і містить в собі правоздатність суб'єктів, а також дотримання міжнародних норм і принципів при виборі засобів і методів ведення збройного конфлікту, проте, на думку

авторки, дана дефініція стосується тільки збройних конфліктів міжнародного характеру, що не дозволяє повністю розкрити поняття збройного конфлікту.

Збройний конфлікт – це вирішення національно-етнічних, релігійних та інших суперечностей з використанням засобів збройної сили. Він відрізняється від воєнного конфлікту тим, що держава не переходить в особливий стан, який характеризується введенням воєнного стану на всій території або на окремій її частині. Збройна боротьба в межах збройного конфлікту зазвичай обмежується певним оперативним напрямом. У випадку воєнного конфлікту виникає особливий стан лише для збройних сил або певної їх частини, і можливо, незначної частини економіки держави [18, с. 12].

У цьому визначенні звертається увага на те, що збройний конфлікт відбувається в країні або на частині її території і держава не переходить в особливий стан, обумовлений як війна, і не вводить режим воєнного стану.

Радецький В. звертає увагу на глибинні причини конфліктів нового покоління, такі як соціально-економічні та соціально-демографічні зміни, нерівність у доходах між країнами та в межах однієї країни, швидку урбанізацію та зростання населення в найменших розвинених країнах [19, с. 89].

Відповідно, не будь-яке зіткнення сил на території держави буде збройним конфліктом, залишається неоднозначним питання тривалості конфлікту, щоб визначити повноцінним збройним конфліктом.

У свою чергу, С. Стасюк вважає, що збройний конфлікт охоплює всі організовані форми збройних сутичок між соціальними силами, як на внутрішньодержавному, так і на міждержавному рівнях, або між коаліціями держав, які характеризуються значним рівнем керованого збройного насильства, переходом від мирних до військових методів, що погіршується до широкого порушення прав і свобод населення [20].

Таким чином, можна дати наступне визначення поняття збройний конфлікт як зіткненням інтересів, яке набуло відповідного порогу конфронтації між суверенними суб'єктами або між державою та групами чи

між такими для яких характерна наявність організованих збройних сил, контроль частини території, політичні цілі та причинно-наслідковий зв'язок між їхніми діями та наявністю жертв на території конфлікту.

Варто звернути увагу на визначення поняття «збройний конфлікт міжнародного характеру» та охарактеризуємо властиві йому ознаки.

Стаття 2, яка є загальною для всіх Женевських конвенцій 1949 року, встановлює юридичне поняття міжнародного збройного конфлікту. Згідно з цією статтею, положення Конвенцій застосовуються у всіх ситуаціях оголошеної війни або будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома або більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає формальний стан війни [21].

Тут наявне підтвердження, що для характеристики ситуації як міжнародного збройного конфлікту між двома і більше державами, не має значення тривалість конфлікту, чи війна оголошувалась, чи окупована вся територія чи ні.

Також варто відзначити, що в нормативно-правових актах України також підтверджується ця точка зору. Норми міжнародного гуманітарного права набувають чинності з початком збройного конфлікту або операції з підтримання миру і безпеки. Крім того, визначення міжнародного збройного конфлікту включає будь-яке зіткнення між двома або більшою кількістю держав, де використані збройні сили, відповідно до визначення, зазначеного в статті 2 Женевської Конвенції [21].

На думку Л. Голопатюк тлумачення даної статті фактично приводить до того, що збройний конфлікт розглядається як будь-яке збройне зіткнення між конфліктуючими сторонами, незалежними від політичного, релігійного чи етнічного характеру, а також від того, що він є локалізованим або має міжнародний характер [22, с. 188].

Це визначення цілком справедливе, оскільки включає до категорії збройних конфліктів міжнародного характеру зіткнення не тільки внаслідок політичних труднощів, але і розширює цю категорію додаючи до неї релігійні,

етнічні та інші конфлікти. Вищезазначена дефініція дозволяє реалізовувати міжнародні нормативно-правові акти гуманітарного права.

Отже, згідно зі статтями Женевської конвенції 1949 року, визнаються міжнародними збройними конфліктами ті ситуації, де одна суб'єкт міжнародного права вживає збройну силу проти іншого суб'єкта. Додатковий протокол I, стаття 1, також визнає міжнародними збройними конфліктами ситуації, коли народи борються проти колоніального панування, іноземної окупації або расистських режимів, використовуючи своє право на самовизначення [16, с. 19].

Тож збройний конфлікт міжнародного характеру – зіткнення між двома чи більше державами із застосуванням сил, незалежно від офіційного оголошення, тривалості, території, кількості жертв.

Також розглянемо погляди вчених щодо поняття збройного конфлікту неміжнародного характеру. Учений С. Безкоровайний відносить до категорії збройних конфліктів неміжнародного характеру не лише громадянську війну, але й внутрішні конфлікти, які виникають з причини державних переворотів. У цих конфліктах воюючі сторони є суб'єктами міжнародного права, тоді як у громадянській війні як воююча сторона визнається лише центральний уряд [8, с. 123].

Під збройним конфліктом неміжнародного характеру розуміють збройну конфронтацію, що відбувається на території держави між урядом і збройними повстанськими групами або між власними збройними силами і неурядовими збройними формуваннями, а також між збройними організованими групами [23].

На думку Є. Стрельцова, збройний конфлікт неміжнародного характеру розуміється як збройний конфлікт, що не підпадає під поняття збройного конфлікту міжнародного характеру та відбувається на території однієї з держав. Також це може охоплювати тривалі збройні конфлікти між урядовими владами та організованими збройними групами або між самими такими групами [17, с. 230].

Суб'єктом локального конфлікту повинен бути уряд, представник, який виражає волю держави та протиборчі сили, які планують зміни конституційного ладу.

Для пошуку місця феномену внутрішнього збройного конфлікту (його регламентації та регулювання), професор права Університету Філіппін Рауль Пангалаган (Raul Pangalangan) пропонує проаналізувати три існуючі пересічні правові режими при спробі вирішення цієї проблеми: перший – полягає у забороні застосування сили і втручання у внутрішню компетенцію будь-якої держави (пп. 4, 7 ст. 2 Статуту ООН) [4]; другий – у застосуванні міжнародного гуманітарного права; третій – у міжнародному праві прав людини [24].

Термін «неміжнародний збройний конфлікт» чітко не визначений ні в ст. 3, спільній для Женевських конвенцій 1949 р., ні в Додатковому протоколі II 1977 р. Проте останній встановлює значно вищий поріг застосовності, ніж спільна ст. 3. На основі ретельного аналізу практики МКТЮ та МКТР підкреслюється, що суттєвим внеском у визначення поняття неміжнародного збройного конфлікту стало рішення Апеляційної палати МКТЮ з питання юрисдикції в справі Д. Тадича. В ньому вказано, що «збройний конфлікт існує щоразу, коли є звертання до збройної сили між державами, чи тривале збройне насилля між урядовою владою та організованими озброєними групами, чи між такими групами в межах держави». Статут МКС сприймає формулювання МКТЮ, але при цьому знижує поріг інтенсивності, що вимагається для визнання внутрішніх збройних конфліктів [25].

Третього серпня 1954 року Україна ратифікувала Женевські конвенції, а 25 січня 1990 року були ратифіковані Додаткові протоколи I і II до цих конвенцій. Згідно зі статтею 9 Конституції України, міжнародні договори, на які Верховна Рада України надала згоду на обов'язковість, мають силу внутрішніх юридичних норм національного законодавства. Отже, норми міжнародного гуманітарного права, які входять до складу Женевських конвенцій, є частиною внутрішнього правового порядку України [8, с. 116].

При визначенні поняття «збройний конфлікт неміжнародного характеру», більшість нормативно-правових вчених та доктрина містять однакові ключові характеристики: суб'єкти, тривалість збройного конфлікту, локалізація на території держави, використання зброї для політичних цілей.

Крім того, внутрішнім збройним конфліктам властиві такі характеристики: організованість дій; стан контролю території в районі конфлікту центральними та іншими органами влади; наслідки активного негативного інформаційно-психологічного впливу засобів масової інформації на населення, особовий склад органів правопорядку і військових формувань; наявність загрози переростання збройного конфлікту в громадянську війну [26, с. 5].

Відтак, досить чітко визначені окремі аспекти збройного конфлікту неміжнародного характеру, зокрема вперше приділено увагу трансформації збройного конфлікту в інші форми, а також питанню впливу на населення пропагандистських заходів незаконних збройних формувань, які здійснюють контроль над частиною території.

Отже, дослідивши думки науковців що стосуються збройного конфлікту неміжнародного характеру та нормативно-правові акти, дамо наступне визначення: збройний конфлікт неміжнародного характеру – це тривалі зіткнення між збройними силами держави і організованими збройними формуваннями, або між такими формуваннями для досягнення політичних цілей за допомогою використання зброї, що створює загрозу основам конституційного ладу країни, правам і свободам громадян та має здатність до активного поширення.

Трагедія відбувається в Україні з початку повномасштабного вторгнення. Розслідування показують, що причини смерті жертв відповідають методам проведення страт: вогнепальні поранення голови, тупі травми, перерізання горла. Також були докази тортур на тілах, синці, рани та переломи. Зареєстровано багато випадків тортур і жорстокого поводження, які були здійснені російськими збройними силами і є порушенням заборони на

застосування тортур та інших форм жорстокого, нелюдського або принижуючого поводження або покарання. Ці дії також вважаються воєнними злочинами. Для розслідування вчинених росіянами злочинами також неодмінно буде створено Міжнародний трибунал.

Однозначно, що при будь-якому прояві загрози національній безпеці, державою вживаються заходи щодо захисту її суверенітету та територіальної цілісності. У першу чергу державні органи починають активно використовувати свої повноваження, а також розширювати їх у законний спосіб за умови необхідності.

На засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів у червні 1992 року в Осло було закладене політичне підґрунтя для ролі Альянсу в колишній Югославії. Міністри закордонних справ Альянсу на тому засіданні оголосили про свою готовність надавати допомогу в кожному окремому випадку відповідно до власних процедур діяльності з підтримки миру. під проводом (НБСЄ) [27, с. 111].

Боротьба зі збройними конфліктами та їхніми формами є завданням для світової спільноти, адже загрожує існуванню, збройні конфлікти завжди залишали тисячі жертв і знищених доль, тому міжнародне співтовариство та доктрина через міжнародні нормативно-правові акти та принципи намагається уникати конфліктів. Одним із методів протидії збройним конфліктам є миротворчі операції, але навіть вони, як показує практика, інколи стають прикриттям для військового втручання у конфлікт на боці однієї з ворогуючих сторін.

1.2. Міжнародні організації як суб'єкти врегулювання військових конфліктів

Безперервні війни, революції, конфлікти, соціальні й економічні потрясіння становлять паралель перманентного процесу, пошуку можливостей перервати дану тенденцію – знайти механізм вилучення з життя

людей найгостріших форм соціально-політичної конфронтації. Незважаючи на безуспішність спроб домогтися максимального успіху на шляху до цієї мети, аналіз практики миротворчої діяльності ХХІ ст. дозволяє виявити формування й функціонування у сфері міждержавних відносин різних організацій, що спрямовують свої зусилля на попередження, врегулювання зовнішньополітичних конфліктів.

Нині, коли збройні конфлікти або терористичні акти поставили сучасну цивілізацію на грань світової війни, ще більш актуальним стає завдання пошуку та вдосконалення системи безпеки, як для приборкання агресора, боротьби з міжнародним тероризмом, так і для вирішення регіональних конфліктів. Спроби створити загальну систему безпеки робилися світовою спільнотою неодноразово, проте ефективність міжнародних організацій й угод не змогла перешкодити новим катаклізмам.

До недавнього часу міжнародні організації найчастіше розглядалися як інструмент дипломатії. Однак діяльність міжнародних організацій набагато ширше дипломатичних рамок, і вона все більше виходить за межі традиційної інформаційно-координаційної компетенції, набуває власних оперативних функцій, охоплюючи все нові сфери, що представляють інтерес для багатьох, а найчастіше – для більшості держав та людства в цілому. На них покладаються правотворчі, правозастосовні та правоохоронні функції, включаючи слідчі, арбітражні, судові, контрольні, з підтримання міжнародного миру та безпеки і навіть у деяких випадках з тимчасового управління територією.

Міжнародні організації відіграють життєво важливу роль у підтримці миру та стабільності у періоди збройних конфліктів. Розвиток ефективних стратегій, заснованих на міжнародному співробітництві та відповідальності, є ключем до забезпечення тривалої мирної реалізації їхньої місії. Окремі з них виконують миротворчі та посередницькі функції: міжнародні організації, як-от ООН, здійснюють посередницьку роль у переговорах, спрямованих на досягнення мирних угод між конфліктуючими сторонами. Діяльність ООН

спрямована на сприяння миру та безпеці шляхом сприяння співпраці між націями через освіту, науку та культуру для розвитку загальної поваги до справедливості, до верховенства права та за права людини та основні свободи для всіх народів світу, незалежно від раси, статі, мови чи релігії, відповідно до статуту ООН [28]; вони можуть виступати гарантами мирних домовленостей і сприяти їх виконанню; надання гуманітарної допомоги: організації, такі як: Червоний Хрест, ЮНІСЕФ, Всесвітня продовольча програма, надають життєво важливу підтримку у вигляді їжі, медичного обладнання, притулку та освіти для постраждалих від конфлікту; вони також займаються захистом прав людини та забезпеченням доступу до необхідних ресурсів для вразливих груп; організації, що здійснюють моніторинг та звітність: міжнародні організації здійснюють моніторинг ситуації в зонах конфліктів, ведуть документування порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права; вони складають звіти та рекомендації для міжнародних інституцій та урядів, що сприяють глобальному усвідомленню та відповідним реакціям. Тобто, не залежно від того, які функції виконують міжнародні організації під час збройних конфліктів їхня роль є вагомую.

Вперше, як зазначає А. Мокіян, термін «міжнародна організація» у науковий дискурс увів шотландський учений-юрист Джеймс Лорімер приблизно 1867 році [29, с. 120]. Звертаючись до визначення категорії «міжнародні організації», слід визнати, що у науковій літературі відсутня єдина думка щодо його змісту. Розглянемо деякі визначення більш детально (див. табл. 1.2).

Отже, як зазначає О. Кучик, на сучасному етапі можна виокремити три концепції міжнародних організацій, а саме: як інструментів реалізації спільних цілей та інтересів, місця подій і учасників [30]. Тож, міжнародні організації часто розглядаються як інструмент, за допомогою якого держави переслідують власні інтереси.

У результаті політичні процеси значною мірою відображають інтереси найвпливовіших держав-членів.

Таблиця 1.2

Підходи до трактування поняття «міжнародні організації»

<i>Джерело</i>	<i>Сутність терміну</i>
Ю. Козак, В. Ковалевський, Н. Логвінова [31]	Міжнародна організація – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил і процедур і діяльність яких виходить за національні кордони.
О. Скрипник [32]	Міжнародна організація – це стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, який утворюється щонайменше трьома учасниками міжнародних відносин, що мають спільні цілі, для досягнення яких створюють постійні органи, та діють у межах визначених норм та принципів (статут, процедура, членство тощо).
О. Даниленко [33]	Міжнародні організації це організації які засновані міжнародним договором та покликані на постійній основі координувати дії держав-членів відповідно до наданих їм повноважень.
Ю. Козак [31, с. 356]	Міжнародна організація – це об'єднання держав, створене відповідно до міжнародного права і на основі міжнародного договору, для здійснення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів, права і обов'язки, похідні від прав і обов'язків держав, і автономну волю, обсяг якої визначається волею держав-членів
О. Кучик [30]	Міжнародні організації – це об'єднання держав, засновані на основі міжнародного договору для досягнення загальних цілей, що мають постійні органи і діють в інтересах держав-членів з повагою до їх суверенітету
Л. Тимченко, В. Кононенко [34]	Міжнародна організація – це постійно діюче об'єднання держав, створене на основі міжнародного договору з метою вирішення певних завдань, що має необхідну для цього систему органів і самостійні права й обов'язки.
А. Воронкова, Л. Єрохін, Л. Рябенко [35, с. 17]	Міжнародні організації – це добровільні об'єднання держав відповідно до міжнародного права, на основі міжнародних договорів для співпраці, які мають структуру органів управління і загальні цілі.

Реалії сьогодення свідчать, що міжнародні організації відіграють важливу роль у сфері міжнародної безпеки. Вони надають інформацію та поради; підвищують обізнаність у сфері безпеки; фінансують навчання, програми та проєкти з багатьох важливих питань, таких як технічні навички, керівництво сектором безпеки, нагляд та розбудова доброчесності. Також, зазначимо, що міжнародні організації відіграють важливу роль у процесі нормотворчості, підзвітності та верховенства права. Крім того, вони

забезпечують канал комунікації між урядами та суспільством, а також між різними країнами, іншими міжнародними органами та суб'єктами, які беруть участь у реформуванні управління та безпеки. Таким чином, основна мета створення міжнародних організацій, це досягнення певних цілей, наприклад, забезпечення миру чи збереження культур- них та історичних цінностей.

Необхідність створення міжнародних організацій полягає в необхідності об'єднати зусилля держав, розвиваючи спільну програму дій щодо вирішення світових глобальних проблем і, головне, створити умови для її реалізації. Це завдання надзвичайно складне. Адже ми говоримо про країни різної політичної, економічної та соціальної орієнтації, з різним рівнем розвитку, що мають національні, культурні, релігійні, етнічні особливості. Серед чинників, що ведуть до їх виникнення, головують: міжнародний поділ праці, міжнародна економічна інтеграція, політичні стосунки між країнами, глобалізація міжнародних відносин [31, с. 76]. Глобальними є проблеми, які так чи інакше стосуються кожної країни і вирішення яких можливе спільними зусиллями всіх народів. Більшість глобальних проблем виникли й особливо загострилися в середині ХХ ст. внаслідок стрімкого зростання населення світу та стрімкого науково-технічного розвитку. Особливої гостроти, останнього часу набула проблема політичних та військових конфліктів [36, с. 12].

Тенденції розвитку сучасної глобалізації світу дозволяють констатувати зменшення числа класичних міжнародних конфліктів, натомість актуалізується проблема внутрішньополітичних конфліктів, викликані зростаючим сепаратизмом, крайніми формами націоналізму та релігійного фундаменталізму, загрозами транснаціонального тероризму та міжнародної організованої злочинності. Дані конфлікти виникають тоді, коли певні актори прагнуть до несумісних дій, виняткового володіння тими ж ресурсами або політичним впливом. У цьому випадку сторони конфлікту, незважаючи на багатополярні дії, можуть залишатися разом і мати спільні погляди на міжнародний розвиток відносини.

Лікарчук Д. зазначає, що багато науковців відзначають зростаючу нездатність національних держав адекватно реагувати на нові виклики сучасності. Під сумнів ставиться сама система міжнародних відносин як міждержавних, оскільки процеси глобалізації підривають суверенітет національних держав [37].

Якісних змін зазнала роль міжнародних організацій у міжнародних відносинах. З допоміжних інструментів для вирішення окремих проблем взаємодії суверенних держав вони перетворилися на сегмент міжнародного життя. Міжнародні організації відіграють надзвичайно важливу роль у вирішенні конфліктів. У їхній роботі все більшого значення набуває запобігання конфліктам. Механізм вирішення конфліктів міжнародними організаціями носить переважно політичний характер, але він, безумовно, ґрунтується на міжнародному праві. Також, зазначимо, що основна відповідальність щодо врегулювання та запобігання конфліктів лежить на національних урядах, тому що тільки вони мають право утримувати кошти, отримані з бази оподаткування, та розпоряджатися ними в процесі прийняття рішень у кризових ситуаціях. При залученні цих коштів на профілактичні заходи (з метою запобігання міжнародних збройних політичних конфліктів) головним завданням і прагненням влади є, перш за все, зміна кількості жертв та скорочення державних витрат всередині країни. Так, ідея превентивної дипломатії не тільки вивчається, але й повністю підтримується та культивується ООН протягом кількох десятиліть [38, с. 115].

Так як військові конфлікти становлять серйозну загрозу регіональній та міжнародній безпеці [39, с.253], уряди держав у своїй превентивній діяльності в будь-якому випадку можуть спиратися на міжнародні організації, перш за все, на ті, що перебувають в межах системи Організації Об'єднаних Націй, так як в центрі їх уваги знаходяться питання щодо вирішення політичних та військових конфліктів. До вирішення цих питань залучаються, також, неурядові організації, наприклад Червоний Хрест та активно беруть участь неурядові актори.

Залучення міжнародних організацій до реформування безпеки почало зростати в 1990-х роках, коли вони усвідомили, що заходи розвитку, особливо під час і після конфліктів, не можуть бути успішними в умовах загроз. Управління безпекою стало розглядатися як важливий елемент організації, врядування і проєктів реконструкції. Крім того, демократичний нагляд за безпекою став важливою умовою партнерства та членства в таких організаціях, як ЄС, НАТО та Рада Європи. З тих пір залучення міжнародних організацій до процесів реформування безпеки перетворилось на безліч заходів і проєктів, що перетинаються між собою. Тож розглянемо деякі з міжнародних організацій, які займаються керівництвом та реформуванням сфери безпеки.

Так зазначимо, що особливе місце серед всіх міжнародних організацій посідає Організація Об'єднаних Націй (ООН) – це глобальна, універсальна, багатофункціональна, міждержавна організація. Основна місія ООН – підтримка міжнародного миру та безпеки. ООН робить це, запобігаючи конфліктам; сприяючи сторонам конфлікту в досягненні миру; виконуючи миротворчу діяльність; створюючи умови для підтримки та зміцнення миру. ООН також сприяє сталому розвитку, захищає права людини та працює задля розвитку та дотримання між-народного права. Крім того, Організація також координує операції з надання гуманітарної допомоги. Отже, ООН як глобальна, універсальна, багатофункціональна, міждержавна організація, охоплюючи своєю діяльністю майже всі сфери діяльності людства, у тому числі економічну, має надзвичайно великий вплив на формування між-народних економічних стратегій та бере участь у заходах в галузі безпеки [31].

Що стосується Європейського Союзу (ЄС), то з самого початку він брав участь у реформуванні безпеки в різних аспектах, включаючи поліцейські та військові операції, зміцнення верховенства права, судової та пенітенціарної системи. Також, зазначимо, що ЄС здійснює заходи щодо реформування безпеки на трьох взаємопов'язаних рівнях: на рівні громад, на рівні держав-членів та спільно з міжнародними організаціями [40].

Міжнародна організація, Рада Європи від початку свого створення в 1949 році в основному займається правами людини, верховенством права, підзвітністю уряду та іншими питаннями врядування. Але з часом ці питання поступово переросли в демократичне управління безпекою, оскільки всі вони невід’ємно пов’язані з безпекою та підзвітністю [41].

Щодо Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), то зазначимо, що це одна з інституцій Ради Європи, створена 21 січня 1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, ратифікованої 1953 році. Основним його завданням у сфері управління безпекою є забезпечення правосуддя у справах про порушення прав людини співробітниками служби безпеки, коли національні суди не втручалися або не втручаються, або у випадках, коли можливості оскарження їхніх рішень вичерпані [28].

Наступною міжнародною організацією яка здійснює демократичний контроль за сферою безпеки є Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ). Дана організація є найбільшою регіональною організацією, яка об’єднує 57 країн-учасниць. Відповідно до Гельсінкського Заключного Акту ОБСЄ 1975 року, основні сфери діяльності Організації включають безпеку, співробітництво в галузі економіки, науки, техніки та навколишнього середовища, а також у гуманітарній та інших сферах (права людини, інформація, культура, освіта) [42].

Також, необхідно виокремити сьогодні значення Світового банку в управлінні сектором безпеки. На початку створення у 1944 році повноваження Світового банку не дозволяли йому торкатися питань безпеки. Але зазначимо, що наприкінці 1990 років спроби побудови миру та відновлення вражених конфліктом країн показали важливість демократичного урядування сектором безпеки як передумови розвитку [43].

Також, зазначимо, що жодна з наявних на сьогодні колективних систем безпеки не дає безпрецедентні гарантії безпеки, територіальної цілісності, недоторканості кордонів та державного суверенітету як Північноатлантичний

альянс або НАТО. Організація Північноатлантичного договору була створена 4 квітня 1949 року для колективної оборони країн Західної Європи та Північної Америки. Одним із основних завдань міжнародної організації НАТО є демократичне керівництво сферою безпеки яке включає і миротворчу діяльність [44].

Отже, враховуючи різноманітність і повноту функцій, можна зробити висновок про те, що діяльність міжнародних організацій впливає на всі сфери життя і певною мірою сприяє їх розвитку, активно впливаючи на врегулювання військових конфліктів. Міжнародні організації в процесі своєї еволюції стали глобальним, всеосяжним явищем, яке суттєво впливає на світову економіку і політику.

Таким чином, зазначимо, що сьогодні міжнародна безпека перебуває в стані глибокої системної кризи, сутність якої полягає у руйнуванні основ світового порядку, що виник після Другої світової війни і закріпленого в Статуті ООН, Гельсінському Заключному Акті, у базових документах інших міжнародних організацій і підтвердженого численними угодами дво- та багатостороннього характеру.

Серед основних принципів світового порядку – недоторканність кордонів, невтручання у внутрішні справи інших держав, заборона застосування збройної сили чи погрози силою при вирішенні конфліктів, політичне врегулювання суперечок між державами та інші. Усі непорозуміння та конфлікти між державами мають вирішуватися у форматі міжнародних організацій з питань безпеки – ООН, ОБСЄ та інших.

Також, зауважимо, що якісних змін зазнала роль міжнародних організацій у міжнародних відносинах у тому числі й у регулюванні військових конфліктів. Міжнародні організації стали сегментом міжнародного життя та перетворилися на допоміжний інструмент для вирішення глобальних проблем між суверенними державами.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

2.1 Проблеми миротворчих механізмів міжнародних організацій

Сучасний етап розвитку теорії миротворчості пов'язаний з дослідницькою діяльністю відомого норвезького вченого Й. Гальтунга. Саме він в 1970-х роках увів до наукового обігу терміни «миротворчі операції», «операції з підтримання миру» і «миробудівництво» [45].

У свою чергу, американський дослідник Т. Фіндлі дає більш вузьке трактування миротворчості: «Діяльність з вирішення конфліктів за допомогою таких мирних способів, як переговори, вирішення спорів у судовому порядку, санкції або угоди про припинення вогню» [46].

Концепція і поняття миротворчості як такі не згадуються в Статуті Організації Об'єднаних Націй [47]. Але теоретичні аспекти миротворчості можна знайти в іншій офіційній документації органів ООН (резолуціях, офіційних звітах, доповідях, заявах Генерального секретаря). На основі цих джерел інформації експерти ООН визначають миротворчість як «низку заходів, спрямованих на те, щоб змусити ворожі сторони дійти згоди за допомогою мирних засобів, описаних в Розділі IV Статуту ООН» [48]. У цьому сенсі миротворчість це дипломатична спроба перетворити конфлікт у мирний діалог. Мета миротворчості в даному випадку – зупинити насильство між протиборчими сторонами.

Термін також трактується як «сприяння миру» [49]. У цьому плані миротворчість важливий і необхідний процес у випадку тривалих конфліктів, в яких сторони не можуть прийти до компромісу самотійно, особливо де військові злочини та інші порушення прав людини вимагають втручання ззовні.

У двох останніх випадках миротворчість передбачає військове

втручання як крайній захід впливу на конфліктуючі сторони.

Повертаючись до ООН, згідно зі статтею 33 Статуту ООН (Розділ 5 «Мирне вирішення спорів»), «сторони, що беруть участь в будь-якій суперечці, продовження якої могло б загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки, повинні насамперед намагатися вирішити суперечку шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення ... або іншими мирними засобами на свій вибір» [50]. Статті 41 і 42 також дозволяють санкції, блокаду та військове втручання, якщо це необхідно для відновлення миру між воюючими державами. Теоретичною основою миротворчості прийнято вважати миротворчу концепцію ООН. Ця концепція продовжує розвиватися як в теорії, так і на практиці.

Миротворчі операції постійно розвиваються під впливом нових викликів миру і безпеці. З часів першої миротворчої місії в 1948 р. концепція миротворчості зазнала значних змін. Спочатку суть миротворчості полягала в залученні третьої сторони, яка б стала між конфліктуючими сторонами, щоб залагодити конфлікт або зменшити протистояння, сприяти припиненню вогню або спостерігати за виконанням мирної угоди. Дана концепція значно змінилася і продовжує змінюватися. Миротворчість «першого покоління» була направлена просто на припинення вогню за допомогою нейтрального втручання. Сучасне поняття миротворчості «третього покоління» містить набагато більше функцій і місій, від припинення вогню до моніторингу на виборах з подальшим підтриманням миру в регіоні конфлікту.

Узагальнюючи на основі вищесказаного, впливає наступне визначення терміну «миротворчість»: миротворчість це діяльність міжнародних міжурядових організацій або окремих держав, а також інших акторів світової політики, спрямована на запобігання та врегулювання конфліктів як мирними методами, так і з використанням військової сили, застосування якої має бути санкціоновано ООН.

Після закінчення Холодної Війни концепція миротворчості зазнала суттєвих змін. Сучасні миротворчі операції багатовимірні, багатогранні і

багатофункціональні. Контингент миротворчих місій тепер становлять не тільки військовослужбовці, а й цивільні особи, в тому числі загони з забезпечення безпеки. Сьогодні миротворчістю поряд з ООН займаються як окремі держави, так і регіональні організації (наприклад, Європейський Союз, ОБСЄ, Африканський Союз, НАТО) та фонди. Нарешті, разом з воєнною безпекою сучасні миротворчі місії включають в себе політичні, економічні, соціальні та культурні елементи, а також виконують широкий спектр завдань, включаючи моніторинг, захист мирного населення, забезпечення безпеки, управління, контроль над дотриманням правопорядку та прав людини, виконанням правових норм, гуманітарну допомогу та проведення виборів.

На сьогодні існує досить широке коло миротворчих механізмів. Одна з перших класифікацій видів миротворчої діяльності була викладена в доповіді колишнього Генерального секретаря ООН Б. Бутроса-Галі «Порядок денний для світу. Превентивна дипломатія, миротворча діяльність та підтримання миру» в 1992 р. Підготовка даної доповіді була доручена Генеральному секретарю Радою Безпеки в зв'язку зі зростаючою потребою в миротворчих операціях та в їх теоретичному закріпленні. Звіт висвітлює такі механізми миротворчості: 1. превентивна дипломатія; 2. миротворчість; 3. підтримка миру; 4. постконфліктне миробудівництво.

Превентивна дипломатія це «дії, спрямовані на попередження виникнення суперечок між сторонами, недопущення переростання існуючих суперечок у конфлікти і обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення» [51]. Превентивна дипломатія характерна для початкових етапів конфліктів, коли ще немає гострого протистояння сторін або великих збройних зіткнень, вона спрямована на ослаблення напруженості, щоб не відбулося переходу до відкритого конфлікту. Превентивна дипломатія може включати в себе різні заходи. Наприклад, дії, спрямовані на зміцнення взаємної довіри між сторонами конфлікту. Іноді превентивна дипломатія може мати на увазі і превентивне розгортання миротворчих місій, яке може здійснюватися як на прохання держав, де відбувається конфлікт, так і на

прохання нейтральної держави, стурбованої станом прав людини в конфліктному регіоні або загрозою власній безпеці. Крім того, превентивна дипломатія може включати в себе і створення нейтральних зон. Зазвичай демілітаризовані зони створюються вже після конфліктів, але створення таких зон до конфлікту могла б забезпечити поділ потенційно воюючих сторін. Важливою умовою превентивної дипломатії є володіння своєчасною та повноцінною інформацією про стан справ в конфліктному регіоні. Отримання цієї інформації може здійснюватися кількома способами – здійснення контактів з урядами держав-учасників конфлікту, а якщо конфлікт має внутрішньодержавний характер – призначення спеціального представника зі збору інформації. Таким чином, превентивну дипломатію можна визначити як інструмент раннього попередження конфліктів, як альтернативу проведенню дорогих миротворчих операцій.

Миротворчість – це «дії, спрямовані на те, щоб схилити ворогуючі сторони до угоди, головним чином за допомогою таких мирних засобів, які передбачені в розділі VI Статуту Організації Об'єднаних Націй» [51]. Головне завдання миротворчості – спонукати або схилити конфліктуючі сторони до переговорів. Миротворчість передбачає посередництво, метою якого є вплив на сторони для вирішення конфлікту мирними засобами. Миротворчість може включати в себе і так звані «добрі послуги» самого Генерального секретаря, тобто його безпосереднє втручання. У своїй доповіді Б. Бутрос-Галі зазначав, що в завдання миротворчості входить також безпосереднє поліпшення тих умов або усунення тих причин, у результаті яких відбувається конфлікт.

Підтримання миру – це «забезпечення присутності ООН в даному конкретному регіоні, яке, як правило, пов'язане з розгортанням військового і / або поліцейського персоналу ООН, а нерідко і цивільного персоналу» [51]. Основна особливість даного механізму миротворчості полягає в тому, що в операції використовується військовий персонал, який він не вдається до використання військової сили. В операціях з підтримання миру задіяні

військові та цивільні спостерігачі, фахівці з проблем біженців, фахівці, які здійснюють моніторинг виборів, співробітники з політичних питань та інші особи.

Постконфліктне миробудівництво – «заходи зі встановлення і підтримки структур у постконфліктний період, які повинні сприяти зміцненню миру в цілях запобігання відновлення конфліктів» [51]. Тобто постконфліктне миробудівництво передбачає створення якоїсь нової державної структури, яка б не допустила відновлення конфлікту. До завдань постконфліктного миробудівництва відносяться: роззброєння, розмінування, відновлення правопорядку, створення умов для повернення біженців, спостереження за проведенням виборів.

Розширена миротворча діяльність передбачає багатофункціональність миротворчих операцій. Метою розширеного миро підтримання є не тільки сприяння в припиненні конфлікту і встановлення миру, але і демократизація, становлення громадянського суспільства, становлення конкурентоспроможної економіки, різних соціальних інститутів. Даний механізм часто викликає критику з боку деяких держав, оскільки передбачає тривале і досить потужне втручання у внутрішні справи іншої держави. Однак, даний механізм досить активно використовувався в останні роки США і їх союзниками по НАТО в Афганістані, Іраку, Лівії і т.д.

Головна ознака гуманітарної інтервенції полягає у втручанні у внутрішньодержавні справи іншої держави. Але це втручання може здійснюватися лише тоді, коли на це є серйозні підстави. Серед таких серйозних підстав можна назвати геноцид населення або терористичний режим в державі, тобто особливо грубі порушення прав людини або міжнародного права, особливо якщо механізми традиційної миротворчості вичерпані. Але під гуманітарною інтервенцією не завжди розуміються активні бойові дії – вони проводяться тільки в разі крайньої форми гуманітарної інтервенції – військової інтервенції.

Важливою рисою гуманітарної інтервенції є те, що відбувається

обмеження державного суверенітету в країні, де вона проводиться, суверенітет вже не є абсолютною цінністю. У зв'язку з цим дуже показовими є слова колишнього Генерального секретаря ООН Х. Перес де Куельяра: «Ми є свідками незворотного зсуву в суспільній свідомості в бік віри в те, що заснований на міркуваннях моралі захист принижених повинний бути вище меж і правових документів» [52]. Дійсно, світополітичною тенденцією останніх десятиліть стало зміщення пріоритетності інтересів держави, її національного суверенітету в бік пріоритету прав людини, що часто стало ставити під сумнів норми і принципи міжнародного права.

На сьогоднішній день типологія миротворчих механізмів міжнародних міжурядових організацій ще не сформована до кінця. Всі перераховані механізми миротворчості не мають чіткого юридичного закріплення, тому в різних дослідженнях можна зустріти різну типологію миротворчих механізмів і різні варіанти їх назв. Наприклад, іноді операції з підтримання миру називають «операціями на користь світу» [53]. Крім того, іноді важко встановити відмінність між закінченням застосування одного миротворчого механізму і початком застосування іншого.

З часу своєї появи і до тепер миротворчість зіткнулася з низкою серйозних проблем, як в теоретичній, так і в практичній сферах. Всі ці проблеми не з'явилися раптово, вони сформувалися поступово в ході практичної реалізації самих миротворчих місій і виявили численні недоліки і недоробки в сфері миротворчості.

По-перше, миротворчість потребує теоретичного переосмислення. Як було згадано вище, характер миротворчих операцій зазнав значних змін, сучасна миротворчість відійшла далеко від «традиційного», тому їй потрібна нова теоретико-правова база. Сучасне міжнародне право, одне з джерел теоретико-концептуальної основи миротворчості, вкрай суперечливе. Через це виникає інша проблема – питання щодо доречності застосування сили в миротворчих операціях.

Експерти ООН визначають миротворчість як спробу залагодити

конфлікт дипломатичними засобами, тоді як примушення до миру передбачає використання силових методів. Військове втручання заборонено гуманітарним правом і засуджене світовою спільнотою, проте під час миротворчої операції НАТО в Косово в березні- червні 1999 року «понад 800 цивільних об'єктів на території колишньої Югославії зазнали ракетно-бомбових ударів, близько 600 об'єктів були повністю знищені, зруйновано приблизно 25 тисяч житлових будинків і квартир. На території колишньої Югославії загинуло близько 2 тисяч дорослих і дітей, важкі поранення отримали близько 5 тисяч осіб» [53]. Миротворча операція в Косово це не єдиний приклад, коли жертвами силових методів миротворчості ставали цивільне населення і цивільні об'єкти.

Таким чином, експерти ООН показали складну і навіть суперечливу природу сучасної миротворчості, коли найкращі наміри стали призводити до великих втрат і трагедій. Однією з причин є те, що миротворці все ж приймають одну зі сторін конфлікту або ж стають інструментом в руках країн, які мають в зоні конфлікту свої національні інтереси.

По-третє, миротворчі операції не завжди проходять успішно. Передбачається, що ідеальна миротворчість має «за два-три роки встановити тривалий міцний мир і створити стабільні інститути, що гарантують цей мир» [54]. З п'ятдесяти п'яти миротворчих операцій, що проводилися ООН, п'ятнадцять тривають в даний час, з них десять тривають більше десяти років, п'ять з цих десяти – більше двадцяти років. Мета будь-якої миротворчої операції – встановити міцний тривалий мир, за якого можуть бути побудовані ліберальні інститути, як це було, наприклад, у Мозамбіку. У Ліберії і Зімбабве миротворчі місії ООН провалилися, мир був нестабільним і нетривалим.

По-четверте, гуманітарна допомога населенню – складний і суперечливий елемент миротворчих операцій. Проблема полягає в тому, що гуманітарна допомога, особливо в достатніх кількостях, сприяє зниженню цін на місцеві товари. Це може привести до підриву місцевого виробництва, що вкрай негативно позначиться на економіці держави в цілому. Крім того, були

випадки захоплення гуманітарної допомоги різними злочинними збройними угрупованнями і перепродаж її на підпільних ринках.

По-п'яте, в історії миротворчості були випадки, коли під виглядом миротворчості переслідувалися корисливі цілі.

По-шосте, важливою проблемою миротворчості є те, що дуже часто миротворчі місії різних міжнародних організацій і держав не можуть скоординувати належним чином свої дії. Необхідна розробка спільного підходу до виконання кожної конкретної миротворчої операції для усунення розбіжностей з приводу того, як саме вона повинна проводитися.

По-сьоме, проблемою миротворчості є упередженість в деяких випадках самих миротворців, під якою розуміється необ'єктивність щодо тієї чи іншої сторони конфлікту. Миротворці можуть займати сторону однієї з ворогуючих сторін з кількох причин. Це може бути співчуття до людей, що сповідує одну і ту ж віру з миротворцями. Іншою причиною необ'єктивності є численні спотворення в пресі подій, що стало особливо актуальним на початку ХХІ ст. Наприклад, загальновизнаним є той факт, що під час конфлікту в Косово західна преса дуже багато писала виключно про порушення прав албанців, перетворюючи сербів в лиходіїв, що абсолютно не об'єктивно і що наклало певний відбиток на дії миротворців НАТО.

Не менш важливою проблемою є фінансування і кадрове забезпечення миротворчих операцій. Сучасні операції стають все більш дорогими, що і призводить до труднощів в їх грошовому забезпеченні. Якщо розглядати ООН, то дефіцит миротворчого бюджету може виникати через несвоєчасне внесення державами- членами своїх внесків на оплату миротворчих операцій. Існує і нестача кадрів. Через це в деяких випадках ігнорується той принцип миротворчості, згідно з яким війська для миротворчих місій повинні надаватися тільки нейтральними державами, які ніяким чином не зацікавлені в конфлікті.

Ще одна проблема це недостатня увага світової спільноти до миротворчості на ранніх етапах конфлікту. Наприклад, на етапі превентивних

заходів держави неохоче виділяють кошти і направляють миротворчий контингент в ту область, де конфлікт ще в зародковому стані. Це призводить до того, що конфлікт, який можна було б врегулювати на початковому етапі його розвитку, переростає в серйозну загрозу не тільки для тієї країни, де він виникає, але і для всього світового співтовариства. Тільки після цього держави і міжнародні міжурядові організації починають активно шукати шляхи його розв'язання.

Всі перераховані проблеми породжують появу відповідних тенденцій миротворчості: більш затяжний і дорогий характер операцій є причиною відносно невисоких окладів миротворців, отже, останнім часом миротворчий контингент (перш за все, ООН) формується здебільшого з солдатів з країн, що розвиваються (Уругвай, Індія, Йорданія, Пакистан та інші); все більше використання силових методів є причиною відходу від традиційної миротворчості; відсутність чіткого визначення приводить до того, що зараз всі актори світової політики трактують миротворчість по-різному.

Таким чином, історично важливим стало рішення ООН ще в кінці 1940-х рр. фактично внести зміни в початковий задум збереження миру і стабільності шляхом створення системи колективної безпеки. Однак світова практика зажадала розробки інших підходів до вирішення конфліктів, які виникали після Другої Світової війни. Таким рішенням став концепт миротворчості, миротворчих операцій.

2.2. Роль ООН, НАТО та ЄС у миротворчій діяльності

Миротворча діяльність ООН спрямована на те, щоб дбати про безпеку та підтримку мільйонам людей та слабким інституціям, де виникли конфлікти. Міжнародний характер миротворчих місій, санкціонованих Радою Безпеки ООН, забезпечує безпрецедентну легітимність будь-якої миротворчих операцій ООН. Тому миротворча діяльність ООН є неупередженим і широко визнаним інструментом як для розподілу тягаря, так і для ефективних дій.

Крім цього, миротворча діяльність ООН забезпечує безпечне середовище, що дозволяє продовжувати мирні зусилля.

ООН є найбільшим багатостороннім учасником постконфліктної стабілізації в усьому світі. Миротворчі місії ООН виконуються Генеральною Асамблеєю, Радою Безпеки ООН, Секретаріатом, державами, що надають війська та поліцію, а також урядами приймаючих країн. Військові та поліцейські є членами своїх національних служб, а потім перерозподіляються для роботи з ООН.

Миротворча діяльність ООН почалася в 1948 році, коли Рада Безпеки санкціонувала розгортання військових спостерігачів ООН на Близькому Сході. Метою місії був моніторинг Угоди про перемир'я між Ізраїлем та його арабськими сусідами. Ця операція отримала назву - Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO). З того часу, ООН провела понад 70 миротворчих операцій, в яких брали участь сотні тисяч військовослужбовців, а також десятки тисяч поліцейських ООН та інших цивільних осіб із понад 120 країн. А більше 3000 миротворців ООН із 120 країн загинули під час миротворчої служби під егідою ООН [55, с.144].

Миротворча діяльність ООН зародилася в час холодної війни, Підтримка миру в основному обмежувалась дотриманням режиму припинення вогню та стабілізацією ситуації на місцях, забезпечуючи вирішальну підтримку політичних зусиль у вирішенні конфлікту мирними засобами.

Першими миротворчими операціями ООН були:

- I. Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO).
- II. Група військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані (UNMOGIP) [56].

Організація Об'єднаних Націй поділяє свої миротворчі операції на дві категорії – традиційні та багатовимірні.

Традиційні операції зосереджені виключно на спостереженні, моніторингу та звітності (OMR). На противагу цьому, багатовимірні операції є більш складними і включають розбудову миру, такі як відбудова сектора безпеки країни та розмінування. Ці миротворчі операції ООН здійснюються в

чотири етапи: запобігання конфліктам, підтримання миру, примусове виконання та розбудова миру.

Однією з перших збройних миротворчих операцій ООН стали Перші надзвичайні сили ООН (UNEF I), які були успішно розгорнуті в 1956 році для врегулювання Суецької кризи.

Місія ООН у Конго (ONUC) у 1960 році була першою масштабною операцією, яка налічувала близько 20 тисяч військовослужбовців. Тоді, під час забезпечення стабільності у охоплених війною регіонах, яку проводили миротворці ONUC, виникли ризики, внаслідок яких 250 співробітників ООН загинули, включаючи Генерального секретаря Дага Хаммаршельда.

У 1960-1970-х роках ООН створила короткострокові місії: в Домініканській Республіці – Місія представника Генерального секретаря в Домініканській Республіці (DOMREP); в Західній Новій Гвінеї (Західний Іран) – Сили безпеки ООН Західної Нової Гвінеї (UNSF); в Ємені – Єменська спостережна місія ООН (UNYOM) [56].

Після закінчення холодної війни стратегічний контекст миротворчої діяльності ООН різко змінився. Організація змінила та розширила свої операції в напрямку від «традиційних» місій, які передбачають лише спостереження, які виконує військовий персонал, до складних «багатовимірних» місій. Ці багатовимірні місії були розроблені, щоб забезпечити виконання всеосяжних мирних угод і допомогти закласти основи для міцного миру.

У 1989–1994 рр. кількість миротворчих операцій стрімко зросла. В цей період Рада Безпеки ООН санкціонувала 20 нових операцій, а кількість миротворців збільшилась з 11 до 75 тисяч осіб.

Миротворчі місії були розпочаті в таких країнах, як Ангола – Контрольна місія ООН в Анголі I (UNAVEM I), Контрольна місія ООН в Анголі II (UNAVEM II), Камбоджа – Тимчасовий орган ООН у Камбоджі (UNTAC), Сальвадор – Місія спостерігачів ООН в Сальвадорі (ONUSAL), Мозамбік – Операція ООН у Мозамбіку (ONUMOZ), Намібія – Група ООН з надання

допомоги в перехідний період (UNTAG).

Миротворчі сили працювали в небезпечних збройних конфліктах, у таких, як колишня Югославія – Сили захисту ООН (UNPROFOR), Руанда – Місія ООН з надання допомоги Руанді (UNAMIR) і Сомалі – Операція ООН у Сомалі II (ЮНОСОМ II) [57].

Ці резонансні миротворчі операції зазнали критики, оскільки миротворці стикалися з ситуаціями, коли ворогуючі сторони не дотримувалися мирних угод або коли самі миротворці не отримували належних ресурсів чи політичної підтримки. У міру зростання кількості жертв серед цивільного населення та продовження бойових дій репутація миротворчої діяльності ООН постраждала.

У зв'язку з довгостроковими кризами в багатьох країнах і регіонах важлива роль миротворчої діяльності ООН була знову підтверджена. У другій половині 1990-х років Рада дозволила нові операції ООН у: Анголі – Контрольна місія ООН в Анголі III (UNAVEM III) і Місія спостерігачів ООН в Анголі (MONUA); в Боснії і Герцеговині – Місія ООН в Боснії і Герцеговині (UNMIBH); в Хорватії – Операція ООН з відновлення довіри в Хорватії (UNCRO); Тимчасова адміністрація ООН для Східної Славонії, Барані та Західного Срема (UNTAES) і Група підтримки цивільної поліції ООН (UNPSG); в Північній Македонії – Сили превентивного розгортання ООН (UNPREDEP); в Гватемалі – Контрольна місія ООН у Гватемалі (МІНУГУА); на Гаїті – Місія підтримки ООН на Гаїті (UNSMIH); Перехідна місія ООН на Гаїті (UNTMIH) і Цивільна поліцейська місія ООН на Гаїті (MIPONUH) [57].

У кінці XX століття ООН провела масштабну роботу з вивчення викликів миротворчої діяльності в 1990-х роках і провела реформи щоб зміцнити свою здатність ефективно керувати та підтримувати операції в місцях конфліктів.

В 1999 році ООН виконувала функції адміністратора Косово в колишній Югославії – Тимчасової адміністрації ООН в Косово (UNMIK), в Східному Тиморі (нині Тимор-Лешті) – Тимчасової адміністрації ООН у Східному

Тиморі (UNTAET), який здобував незалежність від Індонезії.

У наступні роки Рада Безпеки ООН також заснувала великі та складні миротворчі операції в ряді африканських країн: Бурунді – Операція ООН в Бурунді (ONUB); Чад і Центральноафриканська Республіка – Місія ООН в Центральноафриканській Республіці і Чаді (MINURCAT); Кот-д’Івуар – Операція ООН у Кот-д’Івуарі (UNOCI); Демократична Республіка Конго – Місія Організації ООН у Демократичній Республіці Конго (MONUC) та Місія Організації ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго (MONUSCO); Еритрея/Ефіопія – Місія ООН в Ефіопії та Еритреї (UNMEE); Ліберія – Місія ООН у Ліберії (UNMIL); Сьєрра-Леоне і Місія ООН в Ефіопії та Еритреї (UNMEE) і Місія ООН в Судані (UNMIS) і Операція ООН в Кот-д’Івуарі (UNOCI) [58].

До травня 2010 року миротворча діяльність ООН увійшла у фазу консолідації і чисельність миротворців вперше почала зменшуватися через скорочення військ у Місії ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго (MONUSCO) і виведення Місії ООН у Центральній Африці. Республіка та Чад (MINURCAT) наприкінці 2010 року.

Головним пріоритетом миротворчої діяльності ООН є відповідність миротворчого персоналу найвищим стандартам поведінки. Зокрема, в ООН було прийнято комплексну тристоронню стратегію (запобігання, правозастосування та відновлення) для вирішення проблеми сексуальної експлуатації та насильства з боку персоналу ООН, було створено відділи поведінки та дисципліни в штаб-квартирі та на місцях. Країни, що надають свої війська, мають гарантувати, що військові будуть суворо дотримуються політики нульової терпимості.

ООН стверджує, що Бангладеш була країною, що здійснила найбільший особовий внесок з точки зору персоналу, який служить в миротворчих військах у світі. Станом на травень 2023 року з Бангладешу було 7278 миротворців, тоді як Непал зайняв друге місце за кількістю миротворців – 6231, а Індія посіла третє місце – 6089 (див. рис. 2.1).

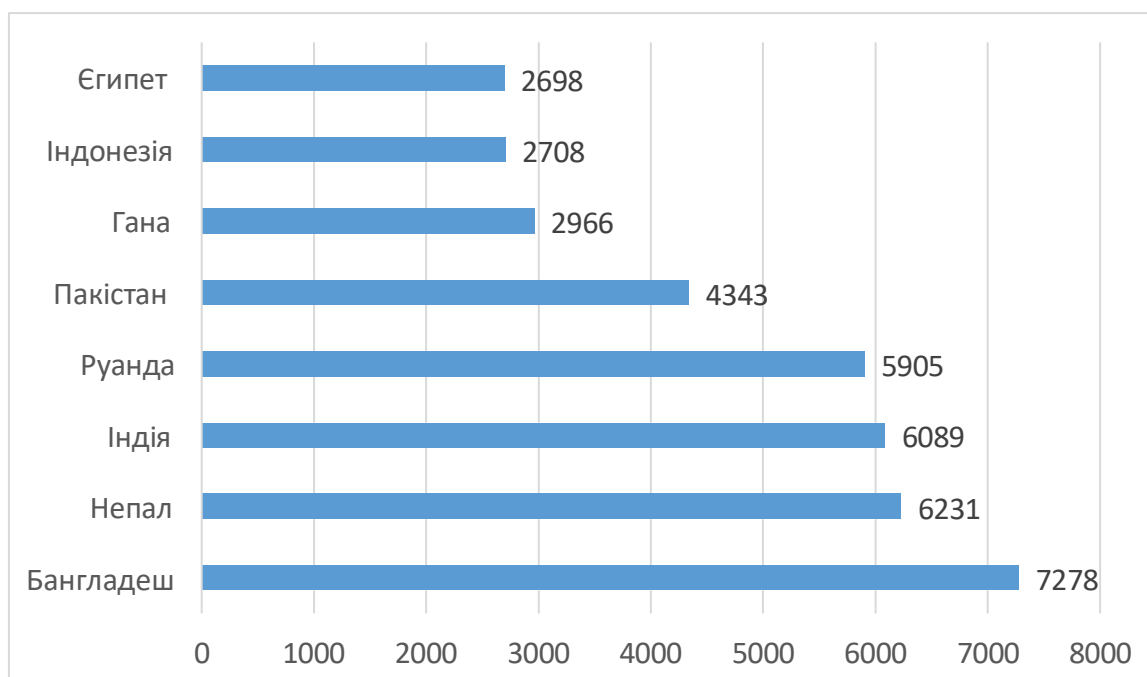

Рис. 2.1. Кількість миротворців ООН в окремих країнах [59]

Затверджений бюджет миротворчих операцій ООН на фінансовий рік з 1 липня 2021 р. по 30 червня 2022 р. становив 6,38 млрд. дол. США (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Фінансування миротворчих операцій станом на 30 червня 2022 року

<i>Місія</i>	<i>Бюджет (US\$)</i>
UNTSO	36,50 мільйона (2021) *
UNMOGIP	10,52 мільйона (2021) *
UNDOF	65,5 мільйона
UNIFIL	510,25 мільйона
MINURSO	60,9 мільйона
UNMIK	44,19 мільйона
UNISFA	280,58 мільйона
UNFICYP	57,56 мільйона
UNMISS	1,2 мільярда
MONUSCO	1,12 мільярда
MINUSMA	1,26 мільярда
MINUSCA	1,11 мільярда

Джерело: складено автором на основі [60]

З цієї суми фінансується 10 із 12 миротворчих місій ООН, включаючи ліквідаційний бюджет Змішаної операції ООН – Африканського Союзу в Дарфурі (ЮНАМІД), матеріально-технічне забезпечення Місії Африканського Союзу в Сомалі (AMISOM), підтримку, технологій та логістики для всіх миротворчих операцій через глобальні сервісні центри в Бріндізі (Італія) і регіональний сервісний центр в Ентеббе (Уганда). Решта дві миротворчі місії, Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO) і Група військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані (UNMOGIP), фінансуються з регулярного бюджету ООН. Для порівняння, це менше 0,5% від всіх світових військових витрат (за оцінками в 1981 млрд. дол. США у 2020 році).

Країнами, які виділили найбільші суми внесків на проведення миротворчих операцій ООН у 2021–2022 рр. були: США (27,89%), Китай (15,21%), Японія (8,56%), Німеччина (6,09%), Великобританія (5,79%), Франція (5,61%), Італія (3,30%), Канада (2,73%), Республіка Корея (2,26%).

Хоча такі багаті країни, як США, Китай, Японія і Німеччина вносять найбільшу суму коштів на миротворчі операції, однак, ці країни мало відправляють людей для участі в миротворчих місіях. На думку аналітиків PassBlue, причини того, що бідніші країни Глобального Півдня надсилають найбільше персоналу, не лише у фінансових перевагах (країни, що постачають миротворців, отримують оплату за особу), але й у регіональній співпраці, визнанні та престижі.

Миротворча діяльність *Північноатлантичного альянсу (НАТО)* є активним учасником забезпечення миру та встановлення безпеки на міжнародній арені. Військово-політичний союз пропагує демократичні цінності та прагне до мирного вирішення суперечок. Однак, якщо дипломатичні переговори зазнають невдачі, НАТО має достатньо військових сил для проведення операцій із запобігання чи врегулювання криз самотійно або у співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями.

НАТО бере участь в операціях і місіях по всьому світу. Темп і різноманітність операцій і місій, у яких бере участь НАТО, зросли з початку

1990-х років [61]. Основними миротворчими місіями та операціями, які проводились НАТО є: місія «Рішуча підтримка» в Афганістані (201–52021); операції по боротьбі з піратством (2008–2016); місія Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані (2001–2014); операція «Активні зусилля» (2001–2016). У рамках операції «Активні зусилля» кораблі НАТО патрулювали Середземне море та спостерігали за судноплавством, щоб допомогти стримувати, захищати, перешкоджати терористичній діяльності та захищатися від неї. Операція стала результатом негайної відповіді НАТО на терористичні напади на Сполучені Штати 11 вересня 2001 року. Також операції з підтримки миру в Боснії та Герцеговині (1995–2004); операції з підтримки миру в Північній Македонії (2001–2003); НАТО і Лівія – операція «Юніфайд протектор»; допомога НАТО Іраку (2004–2011); операція з ліквідації наслідків землетрусу в Пакистані [61].

Чинними миротворчими операціями та місіями НАТО є: НАТО в Косово, Тренувальна місія в Іраку, Підтримка Африканського Союзу, Охорона Егейського моря, Охорона Середземного моря, Повітряна поліція [62].

У 2018 році НАТО ініціювала цивільну консультативну місію та місію з розвитку потенціалу в Іраку, яка мала на меті допомогти зміцнити іракські установи та сили безпеки, щоб вони самостійно могли запобігти поверненню ІДІЛ; боротися з тероризмом та стабілізувати свою країну [63].

Місія НАТО в Іраку була започаткована на Брюссельському саміті 2018 року на прохання уряду Іраку та в координації з Глобальною коаліцією для перемоги над ІДІЛ. Усі зусилля місії здійснюються за згодою уряду Іраку та з повагою до суверенітету та територіальної цілісності Іраку. НАТО співпрацює лише з іракськими силами безпеки та установами, які знаходяться під прямим і ефективним контролем уряду Іраку. Місія повністю інтегрує цивільний і військовий персонал та консультує іракських посадових осіб з питань оборони та безпеки та професійні навчальні заклади з питань безпеки у великому районі Багдаду. Особливу увагу включали сфери: політика та стратегія; формування та розвиток армії; управління ресурсами; жінки, мир і безпека; розвиток

лідерства; належне управління в секторі безпеки. Місія тісно співпрацювала з іншими міжнародними акторами на місцях, включаючи Європейський Союз та ООН [63].

У лютому 2021 року міністри оборони країн НАТО вирішили продовжити місію безпеки на прохання уряду Іраку.

Співпраця НАТО з Африканським союзом (АС) ґрунтується на принципах африканської відповідальності та відповідно до запитів Африканського Союзу і тісної координації з іншими міжнародними організаціями та партнерами. Зокрема, у 2005 році місією НАТО було забезпечено стратегічний повітряний транспорт у Судані у 2005 році. Альянс також допомагав Місії АС у Сомалі (AMISOM) з червня 2007 року, надаючи повітряний та морський транспорт для миротворців Африканського Союзу.

У 2023 році члени НАТО погодилися надати стратегічну підтримку для Перехідної місії АС у Сомалі (ATMIS). НАТО забезпечує розбудову потенціалу та навчання експертів для Африканських резервних сил, які є частиною зусиль АС щодо розвитку довгострокових миротворчих можливостей. НАТО має офіс в штаб-квартирі Африканського Союзу в Аддіс-Абебі, Ефіопія.

Внесок НАТО в безпеку на морі включає: діяльність в Егейському морі; операцію «Sea Guardian» у Середземному морі постійні військово-морські сили НАТО [64]. Морська позиція Альянсу допомагає стримувати та захищатися від усіх загроз на морі, підтримувати свободу судноплавства, захищати морські шляхи та зв'язок.

З лютого 2016 року НАТО займається наданням допомоги у вирішенні кризи біженців та мігрантів. З цією метою кораблі НАТО проводять розвідку, моніторинг та спостереження за переходами в Егейському морі у співпраці з береговою охороною Греції та Туреччини та через встановлення прямих зв'язків з Frontex (агентство з управління кордонами ЄС). Кораблі НАТО запобігають незаконній торгівлі в Егейському морі та слідкують за інформацією про обстановку на морі.

Операція «Sea Guardian» (OSG) сприяє підтримці безпечного та захищеного морського середовища в Середземному морі завдяки виконанню трьох основних завдань: нарощування потенціалу морської безпеки; обізнаність про ситуацію в морській зоні; боротьба з тероризмом. Ця операція триває з листопада 2016 року і є наступницею операції «Активні зусилля» [64].

Постійні військово-морські сили НАТО, або SNF, є єдиними постійними силами НАТО у морській зоні. Вони забезпечують Альянс безперервним, надійним і гнучким морським потенціалом, який можна швидко розгортати під час кризи чи напруги та доповнювати за потреби додатковими кораблями Альянсу. SNF виконує програму запланованих навчань, маневрів і відвідувань портів для зміцнення морської позиції Альянсу. У відповідь на жорстоке та неспровоковане повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року СЯС стали морським компонентом Об'єднаної оперативно-тактичної групи дуже високої готовності (VJTF), що є частиною Сил реагування НАТО.

Повітряна поліція НАТО або НАТО Air Policing – це місія мирного часу, метою якої є збереження безпеки повітряного простору Альянсу. Це колективне завдання, яке передбачає постійну присутність повітряних сил (24 години на добу, 365 днів на рік) [64]. Винищувачі та екіпажі НАТО готові оперативно реагувати на можливі порушення повітряного простору та вживати відповідних заходів. Винищувачі союзників патрулюють повітряний простір союзників, які не мають власних винищувачів, а саме: це країни Балтії, Албанія, Чорногорія, Північна Македонія, Словенія, Румунія, Болгарія, Польща, Ісландія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург. Наприклад, у 2021 р. винищувачі НАТО «майже 370 разів піднімалися в повітря по тривозі (у 80% випадках через проліт російських військових літаків), більшість перехоплень сталося в балтійському регіоні» [65].

Після незаконної анексії Росією Криму в 2014 році та повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року НАТО вжило додаткові заходи посилення місій з контролю за повітрям для захисту членів східної частини Альянсу.

НАТО також здійснює операції та місії з надання допомоги у разі стихійних лих, техногенних чи гуманітарних катастроф. У відповідь на руйнівні землетруси в Туреччині в лютому 2023 року НАТО створила тимчасові притулки для тисяч людей і координувала повітряний міст для доставки життєво важливих товарів від союзників і партнерів.

Після руйнівних землетрусів у Туреччині НАТО доставила сотні тимчасових притулків, у тому числі намети та транспортні контейнери, для розміщення тисяч людей, переміщених через катастрофу. Декілька членів НАТО та партнерів координували рейси з транспортуванням сотень тонн термінових вантажів через стратегічні повітряні перевезення (SAC) Альянсу. Крім того, члени НАТО також надали повітряні перевезення з Пакистану до Туреччини для перевезення наметів та іншої гуманітарної допомоги, а країна-партнер НАТО Японія переправила повітряним транспортом допомогу до Туреччини в рамках координованого НАТО повітряного мосту, першої міжнародної операції з надання допомоги в надзвичайних ситуаціях, проведеної силами оборони Японії у співпраці з НАТО.

ЄС відіграє провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам та зміцненні міжнародної безпеки. Майже 4000 європейських жінок та чоловіків допомагають сприяти миру та безпеці там, де це необхідно, забезпечуючи стабільність і зміцнюючи стійкість у нестабільному середовищі. Відтоді, як у 2003 році було розпочато перші місії та операції Спільної політики безпеки та оборони (CSDP), ЄС провів понад 37 закордонних миротворчих цивільних та військових місій та операції в країнах Європи, Африки та Азії.

Миротворці з ЄС працюють в Африці, Західних Балканах і Східній Європі, на Близькому Сході. Це військові та цивільні експерти, відряджені державами-членами ЄС у рамках місій та операцій СПБО (Спільна політика безпеки та оборони) під керівництвом ЄС, які мають відповідні мандати. Мета місій – стабілізувати ситуацію в країнах-партнерах таким чином, забезпечити безпеку вдома [66].

ЄС проводить військові операції та місії і на суші і на морі. Одні військові місії є навчальними, в рамках яких надають консультації та тренують місцеві сили безпеки, наприклад, в Малі, Сомалі та Центральноафриканській Республіці. З метою зміцнення координації та співпраці у 2017 році був створений єдиний командний центр для цих військових навчальних місій під назвою Відділ військового планування та проведення (MPCC). Цей відділ уповноважений планувати та здійснювати військові місії за участю до 2500 військовослужбовців.

Військові місії – це лише одним із складових інструментарію ЄС для системного вирішення складних проблем з безпеки. Цивільні місії спрямовані на допомогу в управлінні кордонами, запобігання конфліктам, боротьбу з організованою злочинністю та контрабандою, реформування секторів національної безпеки або моніторинг судової системи та верховенства права. Загальним оперативним штабом для цивільних місій ЄС служить

Розглянемо сучасні миротворчі місії ЄС.

Консультативну місію Європейського Союзу в Іраку (EUAM Iraq) було розпочато у жовтні 2017 року як відповідь на запит уряду Іраку [67]. Стратегічною метою місії є підтримка та надання стратегічних порад уряду Іраку в досягненні тривалого стабільності, миру та безпеки в Іраку та регіоні після поразки ДАІШ (Ісламської держави) у 2015 році .

Консультативна місія ЄС а Центрально-африканській республіці – (EUAM RCA): цивільна місія, створена наприкінці 2019 року, для надання стратегічних консультацій Міністерству внутрішніх справ і громадської безпеки ЦАР і Силам внутрішньої безпеки.

Консультативна місія Європейського Союзу з реформи сектору цивільної безпеки в Україні (CEUAM Ukraine) – цивільна місія, яка була направлена в грудні 2014 року для консультування органів поліції, державної безпеки, судової системи, прокуратури та боротьби з корупцією та прав людини. З весни 2022 року місія надає допомогу правоохоронним органам у сприянні біженцям з України до сусідніх держав-членів та надходженню

гуманітарної допомоги в Україну. Місія також підтримує інститути верховенства права задля сприяння розслідуванням та судовим переслідуванням міжнародних злочинів [68].

Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги в Лівії (EUBAM Libya) – цивільна місія, яка була створена в 2013 році для підтримки спроможності лівійської влади посилити безпеку своїх сухопутних, морських і повітряних кордонів у короткостроковій перспективі та розробити ширшу інтегровану систему управління кордонами довгострокова стратегія. EUBAM є доповненням до Місії ООН (UNSMIL), створеної в 2011 році на прохання лівійської влади для підтримки нової перехідної влади країни в її зусиллях після конфлікту [69].

З 2007 року EUBAM Rafah – цивільна місія ЄС з прикордонної допомоги для пункту переходу Рафah продовжує допомагати Палестинській генеральній адміністрації кордонів і переходів, надаючи та координуючи стратегічні поради, навчання та обладнання. Місія зберігає готовність до передислокації до пункту пропуску Рафah, щойно це дозволить політична ситуація та ситуація з безпекою [70].

Відновлення безпеки та міцного миру в Малі має вирішальне значення для Африки та Європи. EUCAP Sahel Mali – це цивільна місія ЄС з розвитку потенціалу в Малі, яка є важливим елементом регіонального підходу, прийнятого в стратегії Європейського Союзу щодо безпеки та розвитку Сахелю та Європейської спільної політики безпеки та оборони (CSDP).

EUCAP Sahel Niger – це цивільна місія, створена Європейським Союзом у рамках його спільної політики безпеки та оборони (CSDP) із загальною метою зміцнення внутрішнього сектору безпеки Нігеру та його потенціалу для боротьби із загрозами. З моменту свого відкриття в 2012 році EUCAP Sahel Niger підтримує сили внутрішньої безпеки Нігеру, національні органи влади, а також недержавні організації за допомогою різноманітних програм і заходів. EUCAP Sahel Niger є важливим елементом стратегії ЄС щодо безпеки та розвитку Сахелі та діє в тісному партнерстві на всіх рівнях з іншими

інституціями ЄС та зацікавленими сторонами безпеки, присутніми в Сахелі [71].

EUCAP Somalia місія, започаткована у 2016 році, яка сприяє створенню та зміцненню потенціалу морських цивільних правоохоронних органів у Сомалі, включаючи Сомаліленд та реструктуризацію сомалійської «архітектури морської безпеки». Виконуючи свій мандат, місія співпрацює з Представництвом ЄС у Сомалі та двома військовими місіями CSDP, що діють у Сомалі (операція EU NAVFOR Atalant і EUTM Somalia).

Військова місія ЄС на підтримку України (EUMAM Ukraine) – це скоординована відповідь ЄС, спрямована на посилення військового потенціалу Збройних Сил України та підвищення їхньої довгострокової стійкості. Метою місії є вирішення нагальних та довгострокових потреб у підготовці, що посилить зусилля України у захисті її територіальної цілісності та здатності ефективно вести військові операції зі стримування Росії [72].

Місія військового партнерства ЄС у Нігері (EUMPM Niger) сприяє зміцненню військового потенціалу збройних сил Нігеру та у боротьбі проти терористичних збройних груп відповідно до прав людини та міжнародного гуманітарного права. Ця місія є одним із інструментів Інтегрованого підходу ЄС у Нігері в поєднанні з підтримкою розбудови миру, запобігання конфліктам і підтримкою діалогу, а також у сфері співробітництва та гуманітарної допомоги [73].

Операція Європейських військово-морських сил Сомалі «Атланта» – це військова операція по боротьбі з піратством, яка проводиться на морі біля Африканського Рогу та в західній частині Індійського океану. Це була перша морська операція Європейського Союзу, в якій окремі держави-члени об'єдналися під прапором ЄС. З моменту свого початку 8 грудня 2008 року операція «Атланта» залишається відданою виконанню свого мандату щодо забезпечення безпеки на морі біля узбережжя Сомалі відповідно до Конвенції ООН з морського права (UNCLOS).

Місія ЄС EUTM Mozambique, створена 15 жовтня 2021 року, є відповіддю ЄС на запит уряду Мозамбіку щодо вирішення кризи в Кабо-Дельгадо, включаючи політичний діалог, гуманітарну допомогу, розбудову миру, безпеку та розвиток. Стратегічною метою EUTM Mozambique є підтримка нарощування потенціалу підрозділів збройних сил Мозамбіку, обраних для створення майбутніх Сил швидкого реагування (QRF), для того, щоб вони розвивали необхідні та стійкі можливості для відновлення безпеки та безпеки в Кабо-Дельгадо. Місія не має виконавчого мандату і не бере участі в бойових діях [74].

Тренувальна місія Європейського Союзу в Центральньоафриканській Республіці (EUTM-RCA) була розпочата 16 липня 2016 року після запиту уряду Центральньоафриканської Республіки. Місія сприяла реформі оборонного сектору та сектору безпеки у тісній координації з іншими місіями ЄС та міжнародними допоміжними місіями (особливо з Представництвом ЄС, місією ООН у Центральньоафриканській Республіці (MINUSCA) та Консультативною місією Європейського Союзу (EUAM)). Ця місія підтримує центральньоафриканську владу та займається трьома напрямками: стратегічні консультації, оперативне навчання та освіта. Місія не має виконавчого мандату і не бере участі в бойових діях.

Місія ЄС EUTM Somalia започаткована 7 квітня 2010 року і спрямована на сприяння зміцненню федерального уряду та інституцій оборони і безпеки в Сомалі. Основний підхід складається з трьох компонентів: навчання, наставництво та консультування. Мандат місії подовжувався сім разів із адаптованими мандатами, які відображали зміни в політичній ситуації та ситуації з безпекою. EUTM Сомалі надає консультації органам влади Сомалі в рамках інституцій безпеки в районі Могадішо, а також спеціальне навчання, «навчання інструкторів» Місія не має виконавчого мандату і не веде бойових дій.

31 травня 2023 року в Кишиневі відбулося урочисте відкриття Місії партнерства ЄС у Молдові (EUPM Moldova). Вона сприяє консолідації країни

через консультації та оперативну підтримку сектору внутрішньої безпеки Республіки Молдова. EUPM Moldova є першою цивільною місією, яка зосереджена на боротьбі з гібридними загрозами, кібербезпеці, боротьбі з іноземними інформаційними маніпуляціями та втручаннями [75].

У якості подальшого вдосконалення Європейський фонд миру (EPF) розглядатиме поточні обмеження, які не дозволяють бюджету Союзу фінансувати витрати, пов'язані з військовими чи оборонними наслідками. Будучи фондом поза межами бюджету Союзу, він дає змогу фінансувати оперативні дії в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP), які мають військові чи оборонні наслідки, і таким чином забезпечують більшу гнучкість і ефективність наших операцій за кордоном.

2.3 Міжнародні організації в протидії тероризму

Сьогодні міжнародний тероризм виступає одним із найгостріших викликів для глобальної безпеки, створюючи серйозні загрози для країн і регіонів без винятку. Події останніх років такі, як напади на цивільних у Кабулі в серпні 2022 року, терористичні атаки в Єрусалимі у листопаді 2022 року, вибухи в Пакистані у лютому 2023 року, напади в Нігерії у червні 2023 року та атаки в Сомалі у січні 2024 року, підкреслюють, що жодна країна не може відчувати повної безпеки від терористичних атак. Тероризм завдає значних людських втрат, руйнує духовні, матеріальні й культурні цінності, що робить побудову ефективної системи боротьби з міжнародним тероризмом вкрай актуальною.

Міжнародні угоди країн-членів ООН відіграють ключову роль у протидії тероризму. У всіх конвенціях наголошується, що терористичні дії не можуть бути виправдані жодними мотивами — політичними, філософськими, ідеологічними, расовими, етнічними, релігійними або іншими. Особи, причетні до терористичних актів та інших злочинів, повинні бути притягнуті до відповідальності.

Сьогодні міжнародне співробітництво у протидії тероризму здійснюється на трьох рівнях:

- універсальному, яке відбувається під егідою Організації Об'єднаних Націй. На цьому рівні розробляються загальні принципи міжнародної співпраці, головна мета яких забезпечення миру та захист прав людини;

- регіональному, де міждержавна взаємодія здійснюється на основі таких об'єднань, як Ліга арабських держав, Організація американських держав, Організація ісламського співробітництва, Організація африканської єдності, Співдружність Незалежних Держав, Європейський Союз, Шанхайська організація співробітництва та інші. Головне завдання на цьому рівні полягає в протидії тероризму, сепаратизму та політичному екстремізму;

- міжнародне співробітництво у протидії тероризму на двосторонньому рівні полягає у взаємодії двох держав для спільної боротьби з терористичними загрозами. Це може включати обмін розвідувальною інформацією, координацію правоохоронних органів, спільні операції, а також розробку та виконання законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Наприклад, Україна активно співпрацює з такими країнами, як Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Німеччина, та інші. Останні важливі угоди включають співпрацю з цими міжнародними партнерами для протидії тероризму, сепаратизму та екстремізму. Україна активно сприяє розробці подібних угод та ініціює проекти, що спрямовані на створення єдиної системи протидії новим загрозам тероризму, базуючись на міжнародних правових нормах.

Ключову роль в універсальному рівні співробітництва у боротьбі з тероризмом відіграє Організація Об'єднаних Націй, яка є основним координатором глобальних зусиль у протидії тероризму. ООН забезпечує створення та розвиток міжнародних стандартів для боротьби з тероризмом, пропонуючи юридичні та організаційні механізми для співпраці між державами. Завдяки її діяльності були прийняті численні конвенції та угоди, які визначають обов'язки держав щодо боротьби з тероризмом, забезпечення

справедливості, обміну інформацією та протидії фінансуванню тероризму [76].

Одним із ключових напрямків боротьби з тероризмом є розробка міжнародно-правових норм. Під егідою Організації Об'єднаних Націй та її спеціалізованих установ було створено 16 міжнародних угод, зокрема 11 конвенцій та 5 протоколів, що спрямовані на боротьбу з тероризмом [76]. Ці документи відкриті для участі всіх країн світу і служать основою для забезпечення глобальної безпеки та ефективної координації між державами в боротьбі з терористичними загрозами. До числа цих міжнародних угод належать: – Токійська конвенція про злочини та інші акти, що вчиняються на борту повітряних суден (1963 р.). Це була перша багатостороння угода для боротьби з «хайджекингом» – захопленням літаків (цей термін використовувався у 60-х роках для позначення актів, спрямованих проти цивільної авіації) [77].

Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (1970 р.). Згідно з Гаазькою конвенцією, захоплення повітряного судна визначається як незаконне насильницьке встановлення контролю над літаком у польоті, включаючи застосування насильства чи залякування. Такий акт вважається тероризмом за міжнародним кримінальним правом лише тоді, коли місце зльоту або фактична посадка літака знаходяться поза межами країни його реєстрації [78].

Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (1971 р.). Була ухвалена в рамках ООН для посилення заходів безпеки в авіаційному секторі. Вона визначає незаконні дії, які ставлять під загрозу безпеку цивільної авіації, і встановлює міжнародну відповідальність за їх вчинення. Одним із основних аспектів є боротьба з тероризмом, зокрема з захопленням літаків та іншими акціями, що загрожують життю пасажирів і екіпажу. Ця Конвенція передбачає співпрацю між державами для запобігання і розслідування злочинів, а також сприяє

екстрадиції осіб, що вчинили такі злочини. Вона є важливим інструментом для забезпечення глобальної безпеки в авіаційному транспорті [79].

Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів (1973 р.). Конвенція про запобігання та покарання злочинів, спрямованих проти осіб, які користуються міжнародним захистом, включаючи дипломатичних представників, є обов'язковою для держав-учасниць угодою, яка визначає осіб, які користуються таким захистом. До таких осіб належать глави держав, міністри закордонних справ, державні службовці, представники міжнародних організацій та їхні сім'ї, яким надається особливий захист на території іноземної держави. Конвенція вимагає запровадження ефективних заходів для запобігання злочинам проти цих осіб і їхнього майна, що можуть зашкодити міжнародним відносинам. Держави-учасниці зобов'язуються встановити юрисдикцію для таких злочинів, передбачити відповідні покарання, затримувати підозрюваних злочинців, а також переслідувати або екстрадувати їх. Крім того, держави повинні співпрацювати в питанні профілактики злочинів, обміну інформацією та доказами для проведення кримінальних розслідувань [80].

Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників (1979 р.). Вимагає від держав-учасниць криміналізувати захоплення заручників і засуджувати такі дії як серйозні міжнародні злочини. Вона зобов'язує країни забезпечувати відповідальність осіб, що беруть участь у таких злочинах, через судові процедури або екстрадицію. Конвенція також вимагає співпраці між державами у розслідуваннях та обміні інформацією для попередження і протидії таким злочинам [80].

Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу (1980 р.). Конвенція ґрунтується на двох основних принципах. По-перше, ядерний матеріал, який використовується для військових цілей, має залишатися під суворим фізичним захистом відповідно до міжнародних угод щодо нерозповсюдження ядерної зброї, її випробувань, розміщення в космосі тощо, а також національного

законодавства країн, які легітимно володіють ядерною зброєю. По-друге, усі держави мають право на розвиток і мирне використання атомної енергії, при цьому користуючись перевагами міжнародної співпраці в цій сфері. Конвенція спрямована на стимулювання співпраці між державами, зокрема через підключення міжнародних організацій, таких як МАГАТЕ, для запобігання незаконному захопленню і використанню ядерного матеріалу. Вона також вимагає повернення ядерного матеріалу власнику та застосування покарань до осіб, які здійснили його незаконне захоплення. Конвенція охоплює ситуації, пов'язані з ядерним матеріалом, який перебуває як у процесі міжнародного транспорту, так і при використанні, зберіганні чи перевезенні в межах держави. Також караються крадіжки ядерного матеріалу або його захоплення шляхом грабіжу, а також шахрайське отримання цього матеріалу. Загроза використати ядерний матеріал для заподіяння шкоди, вимагання або насильства також підлягає покаранню, як і спроби здійснити подібні правопорушення. Будь-які дії, що сприяють здійсненню цих правопорушень, також підпадають під відповідальність за законами кожної держави-учасника [81].

Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства (1988 р.). Зобов'язує держави забороняти та карати дії, що можуть загрожувати безпеці морського судноплавства. Вона була натхнена попередніми конвенціями, зокрема Конвенцією 1971 року, яка стосувалася безпеки цивільної авіації. Метою є криміналізація дій, які створюють загрозу безпеці морського транспорту, таких як захоплення судна, насильство щодо його пасажирів, пошкодження судна чи вантажу, а також встановлення небезпечних пристроїв чи передача неправдивої інформації про загрозу безпеці плавання. Конвенція передбачає, що країни повинні або переслідувати правопорушників, або екстрадувати їх до іншої держави для кримінального покарання. Вона також вказує на певні винятки, такі як військові кораблі або судна, що використовуються для офіційних цілей [79].

Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення (1991 р.). Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення є важливим міжнародним антитерористичним договором, покликаним обмежити доступ до немаркованих вибухових речовин, які можуть бути використані терористами. Вона забороняє виробництво, зберігання, транспортування і ввезення таких вибухових речовин без маркування, що значно підвищує безпеку. Маркування здійснюється за допомогою спеціальних міток, які допомагають у подальшій ідентифікації та розслідуванні терористичних актів. Конвенція також включає створення Міжнародної технічної комісії з вибухових речовин, яка займається стандартами маркування і можливими змінами до технічних вимог [82].

Міжнародна конвенція по боротьбі з бомбовим тероризмом (1997 р.). Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом є юридично обов'язковою угодою для країн-учасниць, метою якої є сприяння кримінальному переслідуванню осіб, що скоїли або підозрюються у скоєнні терористичних актів, пов'язаних із використанням вибухових речовин. Це здійснюється через міжнародну співпрацю між правоохоронними органами та судами різних держав. Конвенція визначає терористичні вибухи як незаконне та умисне застосування вибухових речовин у громадських місцях, що має на меті завдання шкоди, таких як вбивства, поранення чи значні руйнування [83].

Міжнародна конвенція по боротьбі з фінансуванням тероризму (1999 р.). Договір спрямований на запобігання та криміналізацію фінансування тероризму, підкреслюючи, що фінансування тероризму є одним із ключових чинників, які дозволяють терористичним групам здійснювати акти насильства. Він визначає тероризм у широкому сенсі, криміналізуючи надання коштів для терористичних дій, навіть якщо ці кошти використовуються для цілей, які на перший погляд не пов'язані з тероризмом, таких як благодійність або бізнес-операції. Основні положення включають криміналізацію надання коштів для терористичних актів, незалежно від того, чи пов'язані вони з конкретними терористичними організаціями, а також обов'язки екстрадиції між державами-

учасниками, що гарантують, що особи, звинувачені у фінансуванні тероризму, будуть або притягнуті до суду, або екстрадовані. Також передбачена співпраця між державами для вирішення міжнародної проблеми фінансування тероризму, зокрема шляхом обміну інформацією та найкращими практиками для запобігання відмиванню грошей і фінансовим операціям, які підтримують тероризм. Країни, що ратифікують цей договір, погоджуються змінити свої національні закони, щоб фінансування тероризму стало кримінальним злочином, незалежно від того, чи йдеться про прямі акти тероризму, чи про діяльність, пов'язану з терористичними організаціями [84].

Окрім розробки міжнародних конвенцій, ООН також активно займається визначенням стратегічних напрямків і принципів боротьби з тероризмом. Важливим кроком у цьому процесі стала Декларація про заходи щодо ліквідації тероризму, прийнята в 1994 році Генеральною Асамблеєю ООН (резолюція A/RES/49/60). У цьому документі міститься заклик до всіх держав світу вжити всіх можливих заходів для запобігання тероризму та ліквідації наслідків терористичних актів, а також узагальнюються основні положення міжнародних правових актів, що стосуються цієї проблеми [85].

Важливим етапом у боротьбі з тероризмом стало прийняття Глобальної контртерористичної стратегії ООН у 2006 році, яка нині є основоположним міжнародним документом, спрямованим на протидію тероризму. Ця стратегія включає в себе резолюцію та План дій. Цей документ є важливим інструментом для створення єдиного фронту боротьби з тероризмом. Вперше більшість держав світу погодила єдиний підхід до боротьби з тероризмом, що робить цю стратегію надзвичайно важливою. Основу документа складає чітке, безкомпромісне засудження тероризму у всіх його формах та проявах, незалежно від того, хто, де і з якою метою його здійснює. Стратегія включає конкретні заходи для усунення умов, що сприяють розповсюдженню тероризму, його попередження та боротьбу з ним, зміцнення можливостей держав у боротьбі з цією загрозою, а також підвищення ролі ООН у цих процесах, забезпечення всебічного дотримання прав людини та підтримки

законності. Від держав-членів вимагається співпраця з ООН для виконання положень Плану дій, при цьому органи ООН повинні підтримувати зусилля держав-членів. В документі наголошується, що тероризм не може бути пов'язаний з будь-якою релігією, національністю, цивілізацією або етнічною групою. Особливу увагу в стратегії приділено новим ініціативам. Резолюція також підкреслює «тісні зв'язки між міжнародним тероризмом і транснаціональними організованими злочинними групами, наркоторгівлею, фінансовими махінаціями, незаконним обігом зброї та нелегальними перевезеннями небезпечних матеріалів, включаючи ядерні, хімічні та біологічні речовини». Фахівці також зазначають підвищення рівня технічної оснащеності терористів і їх таємну підтримку з боку окремих країн [86].

Західноєвропейські країни, усвідомлюючи загрозу тероризму, ще в 1977 році ухвалили Європейську конвенцію про припинення тероризму, що стало важливим кроком у розвитку міжнародної боротьби з тероризмом. Ця конвенція визначає основні терміни та встановлює правила щодо екстрадиції осіб, які вчинили терористичні акти, до інших держав. Однак країна може відмовити в екстрадиції, якщо особа переслідується за свою расу, релігію, національність чи політичні переконання [87].

У 2005 році Рада Європи ухвалила нову Конвенцію з попередження тероризму. Основною новизною цієї конвенції стала криміналізація, тобто визнання кримінальними злочинами таких діянь: підбурювання до скоєння терористичного акту, вербування, а також підготовка терористів. Того ж року у Варшаві була ухвалена Конвенція щодо відмивання, виявлення, вилучення та конфіскації доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму.

Відповідно до другого розділу Конвенції про Європол, головною метою організації є зміцнення співпраці між правоохоронними органами для боротьби з тероризмом, незаконним обігом наркотиків та іншими правопорушеннями. Посада координатора ЄС з протидії тероризму була створена після серії терактів у Мадриді 11 березня 2004 року. Ця особа відповідає за узгодження спільних дій між Радою ЄС та Європейською Радою

з різними національними й міжнародними установами, які займаються боротьбою з тероризмом в рамках Генерального секретаріату [88].

Комітет експертів Ради Європи з протидії тероризму (CODEXTER) був заснований у 2003 році. Це міжурядове утворення зосереджується на таких питаннях: тероризм і Інтернет; процес радикалізації, що призводить до терористичних актів, а також підготовка терористів через Інтернет; використання спеціальних методів розслідувань; оцінка потенційних прогалин у правових системах Ради Європи щодо міжнародних нормативних актів у сфері попередження і боротьби з тероризмом, особливо щодо міжнародного гуманітарного права і тероризму, а також у контексті відсутності єдиного визначення терміну «тероризм» у міжнародному праві; взаємозв'язок між тероризмом та організованою злочинністю [89].

Військово-політичний союз НАТО також відіграє важливу роль у боротьбі з тероризмом, застосовуючи різноманітні методи. Його дії в цій сфері відбуваються в межах принципів ООН та міжнародних юридичних норм. Серед способів боротьби НАТО з тероризмом можна виокремити такі: по-перше, НАТО є постійним трансатлантичним форумом для консультацій, де на основі дискусій ухвалюються колективні рішення з питань запобігання терористичним загрозам; по-друге, НАТО має можливість застосовувати військову силу проти терористичних груп, по-третє, Альянс активно співпрацює з багатьма державами та міжнародними організаціями для ефективної боротьби з тероризмом.

У 1987 році Асоціація регіонального співробітництва країн Південної Азії (SAARC) ухвалила Регіональну конвенцію щодо боротьби з тероризмом. Цей документ зобов'язує всі держави-учасниці сприяти одна одній у затриманні осіб, що скоїли терористичні акти, обмінюватися інформацією та розвідданими, а також проводити превентивні заходи [90].

Найбільша міжурядова організація мусульманських країн, що займається боротьбою з тероризмом, – це Організація Ісламського Співробітництва (OIC), заснована у вересні 1969 року. Члени OIC, визнаючи,

що терористи можуть використовувати викривлене тлумачення ісламських вчень для своїх цілей, ухвалили Керівництво по боротьбі з тероризмом у 1994 році, яке категорично засуджує тероризм у будь-яких його формах. Це керівництво проголосило незаконними будь-які фінансові зв'язки з терористами, підтвердило розвиток обміну інформацією для боротьби з тероризмом та пропагандою, заборонило використання ісламу для виправдання терористичних актів і закріпило співпрацю країн-членів ОІС у забезпеченні безпеки дипломатичних місій. У 1999 році була підписана [91].

Іншим важливим регіональним механізмом боротьби з тероризмом є Співдружність Незалежних Держав (СНД), що включає як нормативні акти, так і спеціалізовані органи. У 1993 році було створено Бюро з координації боротьби з організованою злочинністю та іншими злочинами на території СНД. Основною метою Бюро є підвищення рівня співпраці між державами-членами СНД у боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом. Рада міністрів внутрішніх справ координує діяльність цього Бюро [92].

Шанхайська організація співпраці (ШОС), заснована в 2001 році, об'єднує Китай, Росію, Казахстан, Індія, Таджикистан, Киргизстан, Узбекистан, Пакистан та Індію. Вона є ще однією міжнародною організацією, яка займається розробкою заходів для боротьби з тероризмом. Одним із ключових документів у цій сфері для ШОС стала Шанхайська конвенція, підписана в 2001 році, яка визначає тероризм і встановлює правила співпраці в області боротьби з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом. У 2002 році було підписано Угоду про створення антитерористичної структури (РАТС), яка координує діяльність учасників ШОС в боротьбі з тероризмом і екстремізмом. РАТС також займається підготовкою міжнародних правових документів та збіркою даних про терористичні загрози [93].

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ: ПРИКЛАД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Участь ООН у врегулюванні російсько-української війни

Організація Об'єднаних Націй є найбільшою міжнародною міжурядовою організацією у світі. У 1945 Україна стала однією з держав-співзасновниць Організації Об'єднаних Націй. Делегація України була активним учасником конференції у Сан-Франциско та зробила вагомий внесок у розробку Статуту ООН, зокрема, координуючи процес підготовки Преамбули та Цілей і Принципів Статуту ООН.

На даний момент ООН складається з 193 держав-членів. Організація Об'єднаних Націй та її діяльність керуються цілями та принципами, викладеними в її установчому Статуті [94]. У Статуті ООН викладено основні цілі та принципи організації, серед яких найважливіші – це підтримка миру, розвиток дружніх відносин між націями та вирішення глобальних проблем. Варто зазначити, що «усунення загрози миру й придушення актів агресії», відповідно до Статуту ООН, організація може впроваджувати лише «мирними засобами, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права» – тобто, не летальною зброєю, системами ППО і тому подібне, а «рішучим засудженням» дій агресора [95].

Одним із найголовніших органів Організації Об'єднаних Націй є Рада Безпеки. Вона несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки, складається з 15 членів, і кожен член має один голос. Сюди входять 5 постійних членів з правом вето та 10 представників держав, яких обирають кожні 5 років. Відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, усі держави-члени зобов'язані виконувати рішення Ради.

Згідно зі Статутом ООН, РБ володіє виключно широкими

повноваженнями у питанні попередження війни та створення умов щодо мирної і плідної співпраці країн. Результати діяльності Ради Безпеки можна розглядати як критерій ефективності діяльності ООН.

Усі члени ООН погоджуються приймати та виконувати рішення Ради Безпеки. У той час, як інші органи Організації Об'єднаних Націй дають рекомендації для держав, лише Рада Безпеки уповноважена приймати рішення, які держави-члени зобов'язані виконувати відповідно до Статуту.

Іншим важливим органом ООН є Генеральна Асамблея – головний директивний орган Організації. Охоплюючи всі держави-члени, вона є унікальним форумом для багатостороннього обговорення повного спектру міжнародних питань, які охоплюються Статутом Організації Об'єднаних Націй. Кожна з 193 держав-членів ООН має рівний голос. Генасамблея приймає рішення щодо призначення Генерального секретаря за рекомендацією Ради Безпеки, обрання непостійних членів Ради Безпеки та затверджує бюджет ООН [96].

Асамблея дає рекомендації державам з міжнародних питань, що входять до її компетенції. Також, вона може вживати заходів у випадках загрози або порушення миру чи акту агресії, коли Рада Безпеки не діє через негативний голос постійного члена. У таких випадках, відповідно до своєї резолюції «Єдність заради миру» від 3 листопада 1950 року, Асамблея може негайно розглянути це питання та рекомендувати своїм членам колективні заходи для підтримки або відновлення міжнародного миру та безпеки [97]. Проте резолюції, прийняті Генасамблеєю мають переважно рекомендаційний характер, тому держави-члени самі вирішують, чи дотримуватися їх.

Оскільки структурні органи ООН не мають своєї власної армії, організація не має можливості безпосередньо воювати з країнами-агресорками, у нашому випадку – з Росією. Сама організація була створена більше для запобігання конфліктів, ніж для їхнього силового вирішення. Тому реакцію ООН на війну в Україні ще з 2014 р. можна було передбачити.

Звісно, не можна ігнорувати той факт, що ООН було розгорнуто

масштабну діяльність, спрямовану на підтримку постраждалих цивільних від російської агресії. Агентство ООН у справах біженців надає допомогу, у тому числі грошову, людям, що були вимушені покинути свої домівки через війну. З початку бойових дій на території нашої держави в березні 2014 р., Україна запросила Моніторингову місію ООН у галузі прав людини, яка фіксує наслідки російської агресії [98]. А також, з квітня 2014 р. організації системи ООН щороку реалізують в Україні плани реагування на гуманітарні проблеми.

27 березня 2014 р. була ухвалена Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Територіальна цілісність України», що стала першою офіційною та значною відповіддю світового співтовариства на розгортання Російською Федерацією збройного конфлікту проти України. Генасамблея визнала псевдо-референдум про статус Криму незаконним, підтвердила суверенітет та політичну незалежність, територіальну цілісність України в межах її визнаних кордонів. Це рішення – впевнений протест зухвалому порушенню Москвою основоположних принципів та норм міжнародного права.

20 червня 2014 р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини констатувало погіршення ситуації щодо прав людини у східних регіонах України, а запровадження російського законодавства таким, що перешкоджає правам та свободам населення Криму. Усі порушення були зафіксовані та оприлюднені в «Доповіді про ситуацію з дотримання прав людини в Україні 15 червня 2014 р.» [99].

Протягом звітного періоду, Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні виявила низку порушень прав людини у східних регіонах та на території півострова Крим. Як вказано у доповіді, глибинні причини кризи спочатку були пов'язані зі систематичним та структурованим обмеженням прав людини та широко розповсюдженою корупцією. Лише шляхом контролю за владою та дипломатичним примиренням сторін можливо вийти з кризи.

Після нападу Росії на територію України 24 лютого 2022 р. Організація Об'єднаних Націй, в першу чергу, розгорнула діяльність, спрямовану на допомогу постраждалим від агресії. Незважаючи на всі ризики та логістичні

труднощі, агентства ООН разом з місцевими партнерами в короткому часовому проміжку змогли передислокувати персонал з інших місій і забезпечили присутність у всіх адміністративних областях України. Тому по праву така реакція вважається однією з найшвидших операцій із розширення, які коли-небудь проводила ООН.

Оскільки втрати серед цивільного населення зростали, сягаючи тисяч загиблих і поранених, агентства ООН максимально зосередили зусилля для допомоги постраждалим. У тому числі і тим, хто опинився в облозі у Маріуполі. ООН, спільно з Міжнародним комітетом Червоного Хреста, проводила місію з безпечного виїзду цивільних громадян.

У грудні 2022 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію «Ситуація з правами людини в тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна» [100]. Держави-члени ООН майже одностайно підтримали суверенітет та територіальну цілісність України у межах її міжнародно визнаних кордонів. Кількість голосів на підтримку цього документа є найвищою з 2016 р., з часу, коли Україна вперше винесла на розгляд Генеральної Асамблеї резолюцію про ситуацію з правами людини в тимчасово окупованому Криму.

Посилаючись на резолюцію ГА ООН 68/262 «Територіальна цілісність України» від 28 березня 2014 р. Генеральна Асамблея підтвердила статус тимчасово окупованих Автономної Республіки Крим і м. Севастополь та інших тимчасово окупованих РФ територій як невід'ємних частин території України. Резолюція містить нові факти про грубі порушення прав людини в Криму з боку окупаційної влади РФ, зокрема у контексті широкомасштабної російської агресії. Також резолюцією засуджуються подальші нехтування Російською Федерацією норм міжнародного права у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права, дискримінацію жителів тимчасово окупованого Криму, у тому числі кримських татар, а також українців та осіб, які належать до інших етнічних та релігійних груп.

Вкотре країни-члени ООН доручили Генеральному секретарю ООН

вжити всіх необхідних кроків задля забезпечення міжнародним правозахисним моніторинговим механізмам доступу до тимчасово окупованих територій України, у тому числі до АР Крим, та під час 78-й сесії Генеральної Асамблеї ООН представити звіт про виконання резолюції [101]. За майже рік реальної війни в Україні Генеральна Асамблея ООН прийняла важливі резолюції, у яких засудили дії Росії. Ці документи мають політичну вагу, але, на жаль, не мають обов'язкової юридичної сили.

Другого березня 2022 р., через тиждень після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, 141 з 193 членів Генасамблеї ООН проголосували за резолюцію, яка засуджує вторгнення і вимагає від Москви вивести збройні сили з території України. Через кілька тижнів ГА в резолюції розкритикувала Росію за створення важкої гуманітарної ситуації в Україні.

У квітні 2022 р. Росію виключили з Ради ООН з прав людини. У жовтні 2022 р. 143 країни проголосували за резолюцію, де засудили спроби незаконної анексії чотирьох частково окупованих регіонів України Росією і закликали всіх не визнавати цей крок [102].

28 лютого 2024 р. Управління верховного комісара з прав людини ООН оприлюднило зведений звіт Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ) з порушень прав людини у Криму за десять років окупації Росією [103]. У доповіді наведено приклади заходів, ужитих РФ для обмеження основоположних свобод, зокрема щодо лідерів кримськотатарського народу, незгодних з окупацією Криму чи політикою Росії. В той час, як кримським татарам, змушеним тікати з півострова після анексії, заборонили повертатися, багато росіян переїхало в Крим, що значно змінило демографічну структуру, констатували у звіті. «Виявлені нами факти щодо ситуації з правами людини в Криму протягом більш як десяти років російської окупації є не лише тривожними самі по собі, але й похмурих попередженням про руйнівні та довготривалі наслідки російської окупації для інших окупованих регіонів України», – сказала голова ММПЛУ Даніель Белль [104].

Повномасштабне вторгнення в Україну привернуло увагу міжнародної спільноти до проблематичної ролі Росії як однієї з найвпливовіших держав в Організації Об'єднаних Націй. Дехто запитував, чому Росію не виключили за напад на Україну, і вказував на виключення Радянського Союзу з попередника ООН, Ліги Націй, у відповідь на вторгнення до Фінляндії в листопаді 1939 р.

Коли Чехословаччина припинила своє існування всього через два роки, дві нові держави, які колись були складовими частинами цієї країни, Чехія і Словаччина, офіційно подали заявки на членство в Організації Об'єднаних Націй і отримали його. Те ж саме стосується і держав, які колись входили до складу Югославії. Це крок, на який Росія так і не пішла. Статут Організації Об'єднаних Націй говорить, що «прийом будь-якої такої держави в члени Організації Об'єднаних Націй здійснюється за рішенням Генеральної Асамблеї». У той час як Словаччина і Чехія пройшли через цю процедуру, Російська Федерація цього не зробила.

У Статуті ООН також зазначено, що членство в Організації залежить від «прийняття зобов'язань, що містяться в цьому Статуті». На цих підставах Росія також не відповідає необхідним стандартам. Тому можна стверджувати, що членство Росії в Організації Об'єднаних Націй є недійсним, оскільки вона не подала офіційної заяви про вступ, а також тому, що вторгнення в Україну ставить Росію в пряме протиріччя зі Статутом Організації Об'єднаних Націй. Це піднімає очевидні питання щодо подальшої присутності Росії серед п'яти постійних членів Організації Об'єднаних Націй [105].

Російсько-українська війна має потенціал виходу за межі державних кордонів, тому Організація Об'єднаних Націй має спрямувати свою діяльність на попередження ескалації конфлікту та стримування РФ у її загарбницьких планах. Адже загроза виходу війни за межі України – це загроза для безпеки не лише в регіоні, а й у цілому світі.

3.2. Роль НАТО та ЄС у російсько-українській війні

НАТО (Організація Північноатлантичного договору) – міжнародна організація, створена 4 квітня 1949 р. для колективної оборони країн Західної Європи та Північної Америки згідно з принципами 51 статті Статуту ООН [106].

Відповідно до Вашингтонського договору [107] кожна держава-член Альянсу несе додаткову відповідальність та користується перевагами від участі у системі колективної безпеки. У статті 5 йдеться про те, що збройний напад на одного або на кількох членів НАТО розглядатиметься як напад на всіх членів і що «вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них надаватиме допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні».

Основними документами, що започаткували відносини між Україною та НАТО на сучасному етапі, є Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору [108] (09.07.1997 р.) і Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство [109] (21.08.2009 р.). Поглиблення інтеграції з НАТО та ЄС – пріоритетний напрям державної політики, закріплений у Конституції України. Виконання реформ на шляху до цього має стати основою для отримання Україною Плану дій щодо членства в Альянсі.

11 жовтня 2022 р. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг висловив свою думку щодо подій в Україні. На прес конференції в Брюсселі він заявив, що Україна іде в наступальний прорив та досягає значних успіхів на полі бою, «у той час як Росія все частіше вдається до жаклих і невибіркових нападів на цивільне населення та критичну інфраструктуру» [110]. Також Столтенберг зауважив, що масовані ракетні удари по території України є ознакою «слабкості», адже Росія зазнає поразок у боях.

Під час свого виступу Генеральний секретар Альянсу пообіцяв продовжувати підтримувати Київ. «Нам потрібно нарощувати виробництво боєприпасів і зброї, щоб забезпечити стримування, а також захищати наших союзників і союзників НАТО, зброї має бути достатньо і для того, щоб продовжувати надавати підтримку Україні в довгостроковій перспективі. Щоб уникнути непорозумінь – ця робота не починається зараз, вона вже триває деякий час. Чим довше триває війна в Україні, тим важливішою стає ця робота із промисловістю», – заявив Столтенберг.

Оскільки відносини з Україною почали розвиватися ще у 90-х роках минулого століття, у 2008 р. на Бухарестському саміті держави-члени Альянсу погодили, що Україна стане повноправним членом НАТО [111]. Однак не дійшли консенсусу про надання Україні Плану дій щодо членства (ПДЧ), який є програмою реформ політичної, економічної, оборонної, ресурсної, безпекової та правової галузей для країн, що претендують на членство. Країни НАТО сьогодні про це, напевно, шкодують. Якби Україна отримала тоді план дій, то війни з Росією можна було б уникнути. У 2009 році було впроваджено Річну національну програму (РНП) для просування України до євроатлантичної інтеграції та запровадження необхідних реформ.

З 2010 р. до 2014 р. влада України, на чолі з В. Януковичем, дотримувалася позаблокової політики, яку НАТО повністю поважав, хоча не зовсім розуміло. Цей етап завершився у відповідь на незаконну анексію Росією Кримського півострова 2014 р. і фактичну окупацію частин Донецької та Луганської областей на сході України.

У 2014 р. наша держава отримала значну підтримку від організації у різних сферах. Альянс підтримував право України на оборону своїх територій та засуджував дії Російської Федерації.

Від перших спроб вторгнення Росії в Україну і незаконної анексії Криму у 2014 р., держави-члени Альянсу закликали Росію покласти край військовому вторгненню на сході України. Вони закликали Росію забезпечити безперешкодний доступ до українських портів і гарантувати свободу

судноплавства у контексті невинуваченого застосування військової сили проти українських суден і їх екіпажу у 2018 р. Країни-члени НАТО також засудили будівництво Росією мосту через Керченську протоку у 2019 р., що становило чергове порушення суверенітету і територіальної цілісності України [112].

На саміті НАТО у Варшаві в 2016 р. заходи трансатлантичного Альянсу на підтримку України були інтегровані в Комплексний пакет допомоги (КПД). КПД покликаний підтримати здатність України забезпечувати власну безпеку та впроваджувати широкомасштабні реформи на основі стандартів НАТО, євроатлантичних принципів та найкращих практик [113].

У червні 2017 р. український парламент ухвалив закон, який відновив членство в НАТО та Європейському Союзі як стратегічну мету зовнішньої та безпекової політики, а в 2019 р. набула чинності відповідна поправка до Конституції України [114].

У рамках КПД НАТО вже багато років допомагає Україні трансформувати її сектор безпеки і оборони, надаючи консультації стратегічного рівня через Представництво НАТО в Україні – об'єднуючи під одним дахом НІСД та Офіс зв'язку НАТО – та практичну підтримку через низку програм та ініціатив з розбудови. Завдяки цим програмам і індивідуальним консультаціям НАТО значно посилила спроможність і стійкість сектору безпеки і оборони України, а також її здатність протистояти гібридним загрозам [115].

Підтримуючи західний інтеграційний вектор української зовнішньої політики, у 2020 р. Президент В. Зеленський ухвалив оновлену Стратегію національної безпеки України. Вона ґрунтується на основних засадах, серед яких «розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України» [116].

З лютого 2022 р., у рамках Цільового фонду Комплексної програми допомоги Україні, Альянсом було реалізовано ряд проєктів, завдяки яким ЗСУ отримали необхідну нелетальну допомогу, зокрема: бойові пайки; технічні засоби забезпечення паливом (включаючи авіаційне паливо); армійське взуття; предмети медичного призначення (включаючи аптечки і фармацевтичні препарати); військове навчальне обладнання; засоби виявлення і захисту від хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних речовин; обладнання для знешкодження вибухонебезпечних предметів; засоби боротьби з БПЛА; вдосконалений супутниковий зв'язок.

Водночас, держави-члени НАТО суттєво збільшили двосторонню підтримку і постачають ще більше зброї і техніки для ЗСУ. Члени Альянсу також проводять навчання особового складу Збройних Сил, щоб Україна була в змозі реалізувати своє право на самооборону, закріплене у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Держави-члени Альянсу також виділяють вагому фінансову допомогу і забезпечують гуманітарну підтримку, зокрема, приймаючи мільйони українських біженців в усіх країнах Альянсу [114].

Через активні спроби Росії анексувати українські території, у вересні 2022 р. Україна знову висловила прохання про вступ до Альянсу [114]. А вже у вересні 2023 р. на саміті НАТО у Вільнюсі держави-члени підтримали майбутній вступ, визнаючи, що Україна підвищила рівень оперативної сумісності з НАТО і досягла значних успіхів у запровадженні реформ, та вирішили, що Україна не потребує Плану дій щодо членства на шляху до повної євроатлантичної інтеграції [117]. Також було вирішено, що держави-члени НАТО продовжуватимуть підтримувати Україну та слідкуватимуть за виконанням вимог для отримання запрошення на вступ до Альянсу.

Альянс бере активну участь у воєнно-політичному діалозі з Україною та сприяє реформуванню сектору безпеки та оборони. Під егідою співпраці у цій сфері функціонує багато проєктів, що спрямовані на реформування галузі безпеки і оборони: з подолання корупції (Ініціатива НАТО з розбудови

цілісності та прозорості, зниження корупційних ризиків в оборонних та безпекових інституціях), професійної підготовки цивільного персоналу сектору безпеки та оборони, реформування системи військової освіти в Україні, перепідготовки та соціального захисту звільнених у запас військовослужбовців.

Отже, Північноатлантичний Альянс спрямовує свою діяльність для допомоги Україні у боротьбі проти Росії. Країни-члени організації надають Україні військову, фінансову і гуманітарну допомогу, однак обережні у своїх діях, оскільки не хочуть бути втягнутими у пряме військове протистояння з Росією. Оскільки Україна прагне стати повноправним членом НАТО, розвиток відносин з цією організацією є одним з пріоритетів її зовнішньої політики. Держави Альянсу не лише допомагають Україні протистояти російській збройній агресії, а й підтримують реформи, спрямовані на розвиток країни, надають гуманітарну допомогу її населенню і не заперечують того, що одного дня Україна стане членом НАТО.

Щодо відносин із Європейським Союзом, то вони розпочалися зі здобуття Україною незалежності у 1991 році. Політика України щодо розвитку співпраці з Європейським Союзом впроваджена на основі Закону України від 1 липня 2010 р. «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС» [118].

Водночас, бажання України покращувати відносини з ЄС на принципах інтеграції було проголошено набагато раніше. Так, у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. «Про основні напрями зовнішньої політики України» Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду

про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації» [119]. Пізніше було прийнято велику кількість похідних законів для закріплення співпраці та підтримки європейського вектора зовнішньої політики України.

Незважаючи на те, що 2013 р. проросійський уряд вирішив призупинити процес інтеграції України до ЄС, що призвело до початку політичної кризи в державі, західні партнери не залишилися осторонь, коли наша держава потребувала допомоги. Європейські держави підтримували Україну у найтяжчі для нас часи. Хоч і «стримували» Росію дуже обережно.

Незаконне вторгнення Росії в Україну є не лише нападом на територіальну цілісність країни, але й становить серйозну загрозу для безпеки та стабільності всієї Європи. Це також напад на фундаментальні цінності, які підтримує ЄС, такі як свобода та демократія.

Євросоюз активно долучився до розв'язання «української кризи» з перших днів російської агресії та окупації Криму в 2014 р. Рада Міністрів ЄС засудила дії Москви та вимагала негайного виводу військових угруповань з півострова. Було прийнято рішення призупинити переговори з Росією щодо лібералізації режиму, а також визнати незаконним проведення референдуму в Криму [120]. Лідери європейських держав домовилися про застосування санкцій проти фізичних осіб, причетних до окупації українського півострова. У 2014 р. більш серйозні економічні обмеження планували ввести лише у випадку погіршення ситуації в Україні.

Російська агресія, що продовжувала розширюватися на східні території України, змусила Європейський Союз долучитися до Женевського переговорного формату з питань врегулювання російсько-українського конфлікту. У травні 2014 р. цей формат змінив Нормандський [121], куди входили лише дві країни ЄС – Франція та Німеччина – разом з Україною та РФ. На цьому етапі Євросоюз передав ініціативу розв'язання кризи ключовим державам-членам Союзу, що вже стало традиційною практикою врегулювання

конфліктів. Однак за ЄС залишилися ключові напрями зовнішньої політики, а саме політико-дипломатична підтримка України, надання фінансової допомоги та обмежувальна політика щодо Росії.

Політична підтримка Європейського Союзу була реалізована в підписанні Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі в червні 2014 р. [122]. Політико-дипломатичні зусилля з врегулювання конфлікту в 2014–2015 рр. зосередилися в руках Франції та Німеччини. Активні зусилля європейських держав у межах Нормандського формату дозволили призупинити активні бойові дії та просування російської армії на Сході України, адже восени 2014 року було підписано «Мінські протоколи» [123], що спрямовувалися на розв'язання конфлікту шляхом політичного компромісу. Проте вже в січні 2015 р. нестабільне «перемир'я» змінив новий спалах активних бойових дій, що занепокоїло ЄС.

Німецька канцлерка А. Меркель намагалася врегулювати питання дипломатичним шляхом. Проте, вона відверто зауважила, що не вірить у перемогу України. Меркель висловила про те, що важко уявити таку ситуацію, в котрій покращене озброєння української армії приведе до перемоги над Росією.

ЄС вирішив надавати Україні фінансову і гуманітарну допомогу, оскільки рішення про надання Україні летальної зброї тоді прийнято не було. Європейський Союз є найбільшим донором України, а Україна є найбільшим реципієнтом макрофінансової допомоги ЄС будь-якій країні, що не входить до ЄС. З 2014 р. Європейський Союз надає країні в середньому понад 710 млн. дол. США (650 мільйонів євро) на рік. Європейський банк реконструкції та розвитку виділив подібну суму (3,8 млрд. дол. США (3,5 мільярда євро) з 2014 по 2017 р.), більша частина якої була у формі інвестицій і позик, а не прямих грантів [124]. З початку російської збройної агресії ЄС надав Україні економічну, гуманітарну та військову підтримку на суму понад 88 млрд. євро [125].

Однак розв'язати конфлікт дипломатичні зусилля не допомогли, а

повномасштабне вторгнення в 2022 р. показало, що світова спільнота має діяти рішучіше. На екстреному саміті 24 лютого 2022 р. Європейський Союз вже традиційно засудив дії РФ та вимагав вивести війська, обіцяв фінансово-економічну підтримку та санкції проти агресора. Але у те, що Україна може вистояти проти Росії в ЄС не вірили, тому вдаватися до більш серйозних дій ніхто не поспішав.

З березня 2022 р. Євросоюз почав виділяти Україні кошти на придбання зброї в межах Європейського інструменту підтримки миру [126]. Також багато держав-членів надають військову допомогу без компенсації з боку ЄС.

Під час перебування в Україні президент Європейської Ради Шарль Мішель повідомив про колективне рішення Євросоюзу закуповувати важкі озброєння для безоплатної передачі Києву. За його словами, принципову згоду на постачання зброї для України Брюссель погодив ще у лютому 2022 р., хоча на початку консультацій не було такої впевненості щодо їх успіху. Він зазначив, що для ЄС це було справді складне рішення, але країнам-членам вдалося досягти згоди. За два місяці Євросоюз виділив для безповоротної закупівлі озброєнь на потреби ЗСУ 1,5 млрд. євро. При цьому, Ш. Мішель визнав, що цієї допомоги недостатньо, і Брюссель має багато важливих проєктів, які дозволять «зробити більше» [127].

Санкційні обмеження у 2014 році спочатку були введені проти кримських колаборантів та росіян, що були причетні до окупації Криму. Список людей, що потрапили під європейські обмеження, постійно розширюється та налічує понад 1200 фізичних осіб [128]. З 2014 до 2021 рр. списки обмежень розширювалися та пролонгувалися, але переважно за рахунок кримських, донецьких та луганських сепаратистів, російських політиків, чиновників і силовиків, що працювали на тимчасово окупованих територіях, та підприємствах, що мали зв'язки з ними.

Значно розширилися секторальні санкції та охопили російський військово-промисловий комплекс, транспорт та енергетику. ЄС увів нові заборони та підсилив контроль за постачанням в Росію товарів подвійного

призначення, заборонив експорт комп'ютерів та високотехнологічних напівпровідників.

Фінансові санкції тепер стосуються не просто заборони на кредитування, а і спрямовані на відключення ключових російських банків від системи платежів SWIFT [129], що суттєво ускладнило функціонування фінансової системи та бізнесу РФ. Також було заморожено активи Центробанку Російської Федерації. Також Євросоюз закритий свій повітряний простір для російських літаків, а морські порти для суден, заборонено продавати або передавати в лізинг до Росії літаки, ремонтувати та обслуговувати російський авіапарк.

Проте найбільші суперечки та дискусії в Євросоюзі виникають щодо впровадження енергетичного ембарго для РФ. Оскільки російська частка на енергетичному ринку досить вагома, відмова європейських держав від російських енергоресурсів має позбавити агресора великих прибутків, необхідних для продовження ведення війни. Водночас, ЄС потрібно швидко знайти заміну російським енергоносіям, аби не допустити соціально-економічної кризи. Тому прийняття пакету санкцій щодо цього питання затягнулося і впроваджується поступово.

Росія намагається використовувати газ для шантажу європейських держав, адже вони досить залежні від російського «блакитного палива». Першими від нього відмовилися Польща, Болгарія та Литва. Інші держави також змушені шукати альтернативні джерела постачання та скорочувати споживання. Загалом, Єврокомісія висловила в найближчій перспективі про поступову відмову від російського газу та встановлення обмежень на його ціну [130]. Повномасштабна російська агресія проти України змусила європейські держави переглянути свою політику щодо РФ та шукати компроміси там, де вони не готові були це зробити раніше.

У лютому 2022 р. ЄС погодив мобілізацію 500 млн. євро через Європейський фонд миру для фінансування постачання летального та іншого спорядження українській армії. З часом ця цифра зросла за рахунок

додаткових траншів і тепер загальна сума допомоги складає 5,6 млрд євро [131]. Таке зростання стало можливе за рахунок додаткових траншів по 500 млн євро, доданих 23 березня, 13 квітня, 13 травня, 19 липня, 17 жовтня 2022 року і 23 січня 2023 р. Тепер загальна сума допомоги складає 3,6 млрд євро [132].

У 2025 році Європейський Союз передбачає 30,6 млрд євро бюджетної підтримки для України, зокрема 18,1 млрд євро у межах ініціативи країн G7 ERA за рахунок доходів від заморожених активів РФ і 12,5 млрд євро у рамках інструменту Ukraine Facility [132].

Крім цього, 17 жовтня 2022 р. ЄС запустив дворічну Місію військової допомоги для підтримки України (EUMAM Ukraine). Місія забезпечить підготовку Збройних Сил України, а також координуватиме й синхронізуватиме підтримку держав-членів ЄС у навчанні [132].

Напад Росії на Україну спричинив найбільшу хвилю біженців на континенті з часів Другої Світової війни. У різних країнах офіційно зареєстровані 6 203 600 біженців з України, а деякі джерела припускають, що загалом може йтися про принаймні 8 мільйонів українських біженців, і ще кілька мільйонів внутрішньо переміщені в Україні. В двадцяти семи країнах ЄС, а також в Норвегії та Швейцарії у липні 2023 р. офіційно в програмі захисту зареєстровані 4 114 320 біженців з України [133].

«До того, як українці зможуть безпечно повернутися додому та відновлювати свою незалежну та демократичну країну у мирі, ми будемо вітати та підтримувати їх. Тому що вони є частиною нашої європейської родини», – наголосила під час віртуального виступу на Європейському форумі із регіонального розвитку президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн [134].

Проведене у серпні 2023 р. опитування в країнах ЄС підтвердило, що більшість населення європейських країн і надалі позитивно ставиться до надання притулку українським біженцям. Зокрема, 86 % громадян Європейського Союзу погодилися, що ЄС має продовжувати забезпечувати

гуманітарною підтримкою людей, що постраждали внаслідок війни в Україні, і 76 % опитаних згодні з необхідністю приймати «людей, які втікають від війни в Україні». Найбільше українських біженців станом на серпень 2024 р. зареєстровано в Німеччині – 1 175 695, в Польщі – 960 550 осіб. Ще одна країна, що прийняла значну кількість українських біженців – Чехія – 357 540 станом на липень 2023 року [133].

Отже, проблема російсько-української війни стала однією з найважливіших у порядку денному ЄС. Допомога Європейського Союзу Україні відіграє важливу роль у підтримці демократичних прагнень, економічного розвитку та збереження суверенітету країни в тяжкі для українського народу часи. Через різні форми політичної, фінансової та технічної підтримки ЄС відіграє вирішальну роль у допомозі Україні протистояти російській агресії. ЄС допомагають підвищити обізнаність про виклики, що стоять перед Україною, мобілізувати міжнародну підтримку та сприяти діалогу і співпраці у вирішенні конфлікту, що триває на території країни.

3.3. Напрями вдосконалення механізмів миротворчої діяльності

Міжнародні організації можуть використовувати чимало спеціальних методів для розв'язання конфліктів починаючи з превентивних методів на етапі їх запобігання до їх вирішення на етапі розгортання «гарячого» конфлікту. Серед таких методів є медіація чи посередництво, дипломатичні переговори, а також розгортання миротворчих місій різного типу, місій примусу до миру, гуманітарної допомоги та ін. Крім того, вони можуть виконувати функцію спостереження за ходом конфлікту й виконанням сторонами досягнутих на попередніх переговорах домовленостей, стежити за дотриманням міжнародних норм і стандартів.

Для того, щоб міжнародні організації могли ефективно виконувати свої завдання, необхідно створити умови для співпраці між державами, групами

та іншими зацікавленими сторонами. Це включає необхідність забезпечення достатнього фінансування, логістичного забезпечення та підтримки з боку міжнародного співтовариства, а також вживання необхідних подальших заходів для підвищення легітимності та інституційної спроможності міжнародних організацій. Крім того, міжнародні організації повинні зміцнювати свої механізми управління, щоб стати більш ефективними та адаптуватися до ситуацій, що швидко змінюються.

ОБСЄ вже розробила методи посилення своєї ролі, включаючи зміну процедури ухвалення рішень і створення механізму впливу на порушників принципів ОБСЄ. Також передбачається надання більшої автономії та самостійного бюджету інституціям ОБСЄ з розширення повноважень її центру з попередження конфліктів. Пріоритетом є зміцнення оперативних можливостей ОБСЄ та Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) [134]. Дана думка є доцільною, адже не допускати до участі у діяльності членів, які порушують принципи міжнародної безпеки.

Російська політика в Україні відповідає схемі її відносин з іншими колишніми радянськими республіками, де вона спонукала (а потім заморожувала) етнічні конфлікти. Вона вважає, що має право захистити російськомовне населення, незалежно від його місця, і це може стати причиною майбутніх втручань на захист «російського світу». Така політика порушує численні угоди, підписані Росією, а також Статут ООН [135].

Більше того, саме безпека людини у демократичних державах визнається найвищою соціальною цінністю. Національна безпека стала конституційною категорією і має розглядатися як сукупність заходів по захисту конституційного ладу [136, с. 21].

Тому національна безпека у сучасних умовах набуває насамперед ознак воєнної безпеки, що вкрай актуально для України. Взаємодія і взаємна залежність системи правового забезпечення національної безпеки і системи правового забезпечення воєнної безпеки змушують відповідним чином вирішувати вказану проблему у секторі безпеки і оборони України, оскільки

таке вирішення безпосередньо стосується організації та діяльності сил оборони [137, с. 75].

Важливо налагоджувати більш тісну взаємодію з впливовими країнами. До прикладу, у лютому 2025 р. відбулися події, які ознаменували початок нового етапу російсько-української війни, тривалість та обриси завершення якого є далеко не очевидними. «Протягом місяця відбулися карколомні зміни геополітичних розкладів, спровоковані Президентом США Д. Трампом та його командою, які своїми радикальними заявами та діями перевершили найбільш негативні прогнози та очікування. Кроки Трампа та членів його команди у напрямі швидкого припинення війни та на шляху відновлення діалогу з кремлем, а також різкі випадки на адресу ЄС і союзників по НАТО викликають об'єктивні сумніви в Україні та західних столицях стосовно того, чиїм партнером – Києва чи Москви – слід вважати нову адміністрацію Білого дому. Двостороння зустріч лідерів США та України в Білому домі 28 лютого 2025 року, яка мала б дати початок мирному процесу, завершилася дипломатичним скандалом і підірвала й без того примарні перспективи досягнення справедливого та довгострокового миру для України. Цей безпрецедентний інцидент дав ще один потужний поштовх для активізації підтримки України іншими партнерами, але водночас поглибив розкол всередині євроатлантичної спільноти» [138, с. 2].

Світ переживає численні події, які породжують зміни та нестабільність. Тому, як наслідок, останніми роками миротворча діяльність зосереджена на усуненні корінних причин конфліктів, таких як бідність і нерівність, а також на сприянні сталому розвитку. Однак кількість нестабільних і непередбачуваних факторів, що сприяють насильству та конфліктам, зростає, включаючи кібербезпеку, економічний колапс та зміну клімату, що створює нові виклики та вимагає інноваційних стратегій для подолання викликів.

Питання кібербезпеки стає актуальним і пов'язаним з ціллю миротворчих операцій ООН, яка полягає в тому, щоб допомогти конфліктуючим країнам створити умови для тривалого миру. Адже конфлікт,

який виникає внаслідок кібератак або інших методів порушення кібербезпеки, не є окремою подією, швидше частиною стратегії, спрямованої на комплексне поширення насильства. Як наслідок, кібербезпека має бути включена до цілісної миротворчої стратегії. Тому миротворці повинні вміти працювати як з цифровим, так і з фізичним простором, а також координувати або проводити діяльність в обох просторах для забезпечення миру.

Протягом останніх років проблематика забезпечення безпеки глобального кіберпростору більш предметно оцінюється світовою спільнотою як один із найбільш важливих безпекових пріоритетів, адже його функціонування є суттєвим чинником розвитку економіки, військового, соціального, безпекового та інших секторів. «Загроза злому інтернет-систем із злочинним умислом або в інтересах спеціальних служб іноземних держав знаходиться на одному рівні з тероризмом, шпигунством і застосуванням зброї масового ураження. Враховуючи недостатній досвід протидії вказаним негативним явищам спеціальними суб'єктами, допомога іноземних партнерів та використання їх різнопланових напрацювань за цим напрямом вбачається актуальним» [139, с. 113].

Недостатня увага до кібервиміру знижує ефективність сучасних миротворчих операцій, які можуть вимагати кібервтручання за різних сценаріїв. Кібермиротворчість – це використання кіберпростору технологій інформаційної безпеки для запобігання конфліктам, збереження миру та стабільності, а також вирішення конфліктів у мережі. Це поняття охоплює різні аспекти застосування кіберінструментів для регулювання конфліктів, медіації та сприяння мирним процесам.

Основними напрямками кібермиротворчості є:

Кібербезпека та кіберзахист – розвиток стратегій інформаційної безпеки для запобігання кібератак, захисту критично важливих інфраструктур та даних, що мають важливе значення для забезпечення стабільності та миру.

Кібердипломатія – використання кіберпростору для дипломатичних зусиль та переговорів, що спрямовані на вирішення міжнародних конфліктів [140].

Моніторинг та превентивні заходи – використання кібераналітики та інших інструментів для виявлення можливих загроз миру, конфліктів або кібератак на ранніх етапах та розробки заходів для їх уникнення.

Кібероперації миротворців – використання кібертехнологій та інструментів для підтримки миротворчих місій, включаючи забезпечення зв'язку, захисту даних та інформаційну підтримку [139, с. 118].

Кібервійна може становити загрозу для міжнародного миру. Країни все більше залежать від кіберсистем для підтримки основних послуг, таких як електромережі, водопостачання, мережі зв'язку, транспорт і фінансові операції. Якщо кібератака спричинить відключення електроенергії, порушить постачання води, зробить подорожі небезпечними або дестабілізує національну економіку, це поставить під загрозу стабільність країни, а отже, загрожуватиме міжнародному миру та безпеці, що може виправдати розгортання миротворчої місії.

Кібербезпека набуває все більшого значення в стандартних миротворчих операціях, оскільки місії ООН вразливі до кібератак і шпигунства. Тому ООН потрібно вживати заходи для запобігання ескалації конфліктів та захисту даних від супротивників. Організація Об'єднаних Націй працює над створенням необхідної інфраструктури і протоколів для захисту конфіденційної інформації і запобігання порушенням.

Термін «цифровий миротворець» означає миротворців в зоні конфліктів, які оснащені сучасним цифровим обладнанням. Концепція «кібермиротворця» передбачає виконання уповноваженою особою в кіберпросторі завдань, аналогічних завданням звичайного миротворця.

Уряд Британії системно виділяє значні суми коштів на реалізацію стратегії кібербезпеки. Зокрема, «на розвиток системи автоматичного захисту сайтів від хакерських атак і спроб несанкціонованого доступу до ресурсів

офіційних доменів, посилення заходів по перехопленню електронних листів-пасток, а також на закриття сайтів, за допомогою яких хакери отримують доступ до банківських рахунків інтернет-користувачів тощо» [139, с. 115].

У свій час, экс-прем'єр-міністр Д. Кемерон зазначив, що за останні два роки Великобританія перетворилася в найбільш швидко зростаючу сучасну економіку світу, що дозволило, з урахуванням зростаючих загроз з боку ІГІЛ, нестабільності на Близькому Сході, кризи на Україні, збільшення кількості кібератак і ризиків пандемій, здійснити додаткові інвестиції у власну національну безпеку» [141, с. 200].

Управління інформаційно-комунікаційних технологій ООН провело початкові дослідження кіберзагроз для досягнення Цілей сталого розвитку, і запланувало створення «Операційних центрів ЦБШ (DBH)», які служитимуть для підтримки та навчання кібербезпеці. Ці центри об'єднують експертів з різних куточків світу для вирішення різних проблем, пов'язаних з ІТ.

Крім того, Організація Об'єднаних Націй розглядає можливість вжиття заходів проти кібертероризму, а Антитерористичний центр ООН буде допомагати державам-членам у запобіганні та пом'якшенні наслідків терористичних кібератак. Однак ці зусилля знаходяться на ранніх стадіях.

НАТО досягла значного прогресу в галузі кіберзахисту завдяки створенню Центру передового досвіду з питань спільної кібероборони в Таллінні (Естонія) який діє як центр знань з кіберзахисту [142]. У 2007 році Естонія, що є однією з найбільш розвинутих кібердержав у світі, зазнала масованої атаки з боку російських хакерів. Більшість цифрових сервісів, сайти парламенту, банків та ЗМІ були на деякий час недоступні. Після того влада Естонія зробила кілька потужних кроків для посилення своєї кібербезпеки. У 2008 році тут відкрили Об'єднаний центр передових технологій з кібероборони НАТО. Крім того, в 2018 році в армії Естонії створили новий підрозділ, який має опікуватися кібербезпекою країни.

Після того, як ООН залучить кіберекспертів, наступним завданням буде визначити, як організувати та інтегрувати їх в діючу структуру ООН, яка

складається з військового, поліцейського та цивільного блоків, кожен з яких очолює керівник, який підпорядковується керівництву штаб-квартири місії. У цьому контексті постає питання до якого блоку відносити кібермиротворців – до військових, поліцейських чи цивільних підрозділів.

Було рекомендовано створити окремий підрозділ, так званий кіберпідрозділ, присвячений виключно кібермиротворчій діяльності, що сприятиме злагодженості між кібермиротворцями, незалежно від їхнього походження. Також запровадити нову посаду, відому як керівник кіберпідрозділу, який буде здійснювати нагляд за оперативними кіберасpekтами. Незважаючи на те, що ця особа підпорядковуватиметься керівництву та керівнику місії з питань тактичного планування та комунікації, кіберфахівці також будуть доступні на стратегічному рівні, щоб надати поради зі стратегічних питань.

Значна увага також приділяється проведенню активної роз'яснювальної роботи серед населення щодо небезпек кіберзагроз. Зокрема, у Великій Британії спільно з Європейськими, американськими і канадськими партнерами було проведено захід під назвою GetSafeOnlineWeek для підвищення розуміння загроз кібербезпеки серед населення [143].

Офіційно армія кіберсолдатів в Китаї була створена 1 січня 2016 року. Вона оцінюється як найчисленніша в світі і налічує до 20 тисяч осіб. Фінансування вказаного роду військ досягає 1,5 млрд дол. на рік. Китайські хакери займаються в основному кібершпіонажем, перехопленням дипломатичної пошти, промисловим шпигунством тощо. При цьому китайські кіберагенти атакують мало не всі країни світу [139, с. 116].

Дискусія про доцільність створення кібермиротворчих сил триває, але для урядів, некомерційних організацій, технологічних компаній та наукових кіл важливо підвищити обізнаність громадськості про ризики, пов'язані з кіберпростором. Сприяючи обізнаності та заохочуючи дії громадян, можна вирішити близько 80% щоденних загроз кібербезпеці. Крім того, основні зацікавлені сторони повинні розробити правову базу, яка каратиме

кіберзлочинців і забезпечуватиме заходи кібербезпеки для захисту критичної інфраструктури та комерційних організацій.

Крім вищезгаданих напрямів, особливу увагу варто приділити необхідності гармонізації нормативно-правової бази миротворчої діяльності. Сучасні конфлікти часто виходять за межі класичних правових рамок, тому створення чітких міжнародно-правових механізмів щодо миротворчих операцій є надзвичайно важливим. На сьогодні відсутність узгодженої юридичної термінології (наприклад, чіткого розмежування понять «миротворчість», «гуманітарна інтервенція», «примушення до миру») породжує правову невизначеність, що дозволяє окремим державам інтерпретувати ці дії у власних інтересах. Тому доцільним є прийняття єдиного кодифікованого документа, який би визначав принципи, підстави, форми та межі застосування миротворчих механізмів.

Окремим вектором вдосконалення виступає модернізація миротворчих операцій у контексті дотримання прав людини. На практиці зафіксовано чимало випадків, коли миротворчі сили, діючи формально в рамках мандату ООН, не змогли або не захотіли запобігти масовим порушенням прав людини, як це було, наприклад, у Руанді (1994 р.) чи Сребрениці (1995 р.). У зв'язку з цим, миротворчі операції мають містити чіткі механізми моніторингу та захисту прав людини, зокрема — залучення незалежних правозахисних інституцій до процесу оцінки дій миротворчого контингенту.

Ще одним стратегічним напрямом є розширення інструментів превентивної дипломатії. Успішне запобігання конфліктам завжди є менш витратним і менш травматичним для населення, ніж вирішення вже розгорнутого збройного конфлікту. У цьому контексті варто посилити роль спеціальних представників ООН та регіональних організацій, здатних діяти на ранніх стадіях конфліктів, вести діалог із місцевими елітами, посередничати між сторонами і попереджувати радикалізацію.

Важливим кроком у напрямі підвищення ефективності миротворчої діяльності є посилення участі жінок у миротворчих процесах. Згідно з

Резолюцією Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир і безпека» (2000 р.), жінки відіграють критично важливу роль у запобіганні конфліктам, миротворчості та постконфліктному відновленні. Багато досліджень підтверджують, що за участі жінок процеси примирення тривають швидше, а укладені угоди — довговічніші. Тому включення гендерного компоненту в усі етапи миротворчої діяльності є не просто доцільним, а необхідним для досягнення стійкого миру.

Не менш значущим є питання адаптації миротворчої діяльності до регіональних особливостей. Конфлікти в Африці, на Близькому Сході, у Східній Європі чи Південно-Східній Азії мають власну специфіку, тому універсальні підходи не завжди дають результат. Регіональні організації, такі як Африканський союз, Ліга арабських держав або АСЕАН, можуть краще розуміти локальний контекст і виступати більш ефективними посередниками. ООН та інші глобальні структури мають активніше підтримувати ці організації ресурсно й експертно, а також делегувати їм частину повноважень.

Таким чином, ефективне миротворення в сучасних умовах має базуватися на адаптації до новітніх загроз, посиленні інституційного потенціалу та впровадженні цифрових інструментів як невід'ємної частини міжнародних миротворчих стратегій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Міжнародні організації відіграють ключову роль у системі глобальної безпеки, виступаючи головними інституційними механізмами запобігання, управління та розв'язання збройних конфліктів. Аналіз їхньої діяльності свідчить про суттєвий вплив на зниження інтенсивності та тривалості конфліктів.

У результаті проведеного дослідження щодо ролі, ефективності та механізмів діяльності міжнародних організацій у регулюванні військових конфліктів можна зробити наступні висновки.

1. Дослідження теоретичних аспектів військових конфліктів дозволило встановити їх багатовимірну природу та важливість систематизації. Сучасні військові конфлікти характеризуються зростаючою асиметричністю, розмиванням межі між державними та недержавними акторами, а також гібридизацією форм ведення війни.

Під збройним конфліктом ми розуміємо досягнення такого ступеня протистояння між противниками, яке супроводжується використанням збройних ресурсів, що спирається на політичні, економічні та культурні спроможності сторін-противників, з метою досягнення певних політичних цілей, зокрема нав'язування противнику власних інтересів, отримання контролю над частиною території противника або завоювання суверенної держави, а також людськими жертвами та заподіянням шкоди критичній інфраструктурі.

Здійснено характеристику наступних типів збройних конфліктів залежно від впливу на правову систему: збройний конфлікт міжнародного характеру – зіткнення між двома або більше державами із використанням збройних сил, незалежно від його офіційного оголошення, тривалості, території охоплення, кількості жертв. А також збройний конфлікт неміжнародного характеру – це тривалі зіткнення між збройними силами держави і організованими збройними формуваннями, або між такими

формуваннями для досягнення політичних цілей за допомогою використання зброї, що загрожує суверенітету, правам і свободам громадян та має здатність до активного розповсюдження.

У міжнародних збройних конфліктах трапляються різні ситуації, і вони не мають міжнародно-правової кваліфікації. До таких конфліктів належать триваючі збройні конфлікти, в яких іноземні країни втручалися на стороні різних груп; воєнні дії між іноземними державами, які втручаються у внутрішні збройні конфлікти з метою підтримки ворогуючих сторін; іноземні інтервенції; підтримка повстанських груп, що борються з чинною владою.

Тож за ступенем впливу на правову систему держави доцільно відрізнити збройний конфлікт міжнародного характеру і неміжнародного характеру, адже таким чином міжнародна спільнота, по-перше, стверджує право кожної держави на її недоторканість, суверенітет, право вирішувати внутрішні протиріччя незалежно від впливу іноземних держав та міжнародних організацій, і по-друге, міжнародна спільнота убезпечує себе від відповідальності за наслідки збройного конфлікту, покладаючи їх на учасників.

2. Зазначено, що міжнародні організації відіграють критично важливу роль у вирішенні збройних конфліктів, виконуючи миротворчі, посередницькі, гуманітарні та захисні функції. Вони сприяють мирному врегулюванню, надають необхідну допомогу постраждалим та виступають захисниками прав людини. У сучасних умовах міжнародні організації виконують широкий спектр функцій – від посередництва в переговорах і гарантування мирних домовленостей до надання гуманітарної допомоги, моніторингу ситуацій у зонах конфліктів та захисту прав людини. Однак їх діяльність обмежена політичними, фінансовими та логістичними викликами, які можуть впливати на ефективність втручання.

Аналіз інституційно-правових основ діяльності провідних міжнародних організацій у сфері безпеки (ООН, ЄС, НАТО, ОБСЄ, Рада Європи) виявив їхні специфічні порівняльні переваги та функціональні особливості. Так, ООН має

найширшу легітимність та універсальний характер. НАТО володіє унікальними військовими можливостями, ЄС та ОБСЄ розвинули комплексні підходи до управління безпекою, а інституції Ради Європи забезпечують захист прав людини та верховенства права в контексті безпекових викликів.

Спеціалізовані агенції як ЮНІСЕФ і Міжнародний Комітет Червоного Хреста зосереджують зусилля на захисті та підтримці вразливих груп, зокрема дітей та внутрішньо переміщених осіб. Їхні програми зосереджені на наданні освіти, психологічної підтримки та гуманітарної допомоги, що є ключовими для забезпечення довгострокової стабільності та відновлення після конфліктів.

Сучасний стан системи міжнародної безпеки характеризується глибокою системною кризою, пов'язаною з порушенням фундаментальних принципів світового порядку, серед яких недоторканність кордонів, невтручання у внутрішні справи, заборона застосування сили та мирне врегулювання суперечок. У цих умовах зростає роль міжнародних організацій як майданчиків для діалогу та механізмів колективного реагування на безпекові виклики. Таким чином, міжнародні організації, попри існуючі обмеження, залишаються ключовими суб'єктами врегулювання військових конфліктів, поступово адаптуючи свої механізми та інструменти до нових реалій міжнародних відносин.

3. Обґрунтовано, що миротворчі механізми відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні миру та стабільності у світі, проте, незважаючи на значний досвід та напрацювання, миротворча діяльність міжнародних організацій стикається з рядом суттєвих проблем, які знижують ефективність цих зусиль. Основною з них є теоретико-правова невизначеність: поняття «миротворчість» досі не має чіткої дефініції у міжнародному праві, що призводить до різного тлумачення цього терміну країнами та організаціями. Зокрема, межа між миротворчими діями та примусовими операціями часто є розмитою, що створює небезпеку зловживань і викликає серйозні правові та етичні суперечки.

Зміна характеру конфліктів також призвела до трансформації самої суті миротворчості: від традиційних місій, орієнтованих на припинення вогню, до багатовимірних операцій, що охоплюють політичні, економічні та соціальні аспекти. Ця еволюція зумовила потребу у залученні більш різноманітного складу персоналу, включаючи цивільних експертів, фахівців з прав людини та гуманітарної допомоги. Проте кадрові ресурси миротворчих місій часто залишаються обмеженими, особливо в контексті їхньої професійної підготовки та нейтральності.

Не менш гострою є проблема ефективної координації між різними міжнародними організаціями, які беруть участь у врегулюванні одного і того ж конфлікту. Відсутність узгодженого підходу до ведення операцій може спричиняти дублювання зусиль або навіть суперечності між учасниками місії. Брак спільної стратегії та узгодженості дій особливо критичний у випадках складних затяжних конфліктів, де миротворча діяльність повинна бути системною та інтегрованою.

Крім того, миротворчі місії нерідко зазнають критики за упередженість, втручання у внутрішні справи держав, а також за використання сили, що суперечить гуманітарному праву. У випадках, як-от операція НАТО в Косово, цивільне населення ставало жертвою дій, які мали б забезпечувати мир, а не спричиняти нові страждання. Такі ситуації ставлять під сумнів моральну легітимність миротворчих місій і викликають недовіру до міжнародних інституцій.

Окремим викликом є фінансування миротворчості: нестача коштів, затримки з виплатами та нерівномірний розподіл фінансового тягаря між країнами-донорами ускладнюють реалізацію багатьох ініціатив. Також спостерігається зниження готовності держав реагувати на конфлікти на ранніх етапах, що позбавляє превентивну дипломатію її основної переваги — ефективності у запобіганні ескалації.

Усе це свідчить про нагальну потребу в переосмисленні сучасної системи миротворчості. Її вдосконалення має ґрунтуватися на чіткому

правовому регулюванні, зміцненні нейтральності та професійності миротворчого контингенту, а також на впровадженні ефективних механізмів координації між всіма залученими сторонами. Без вирішення згаданих проблем подальше існування миротворчих ініціатив ризикує втратити довіру та ефективність у глобальній системі безпеки.

4. Миротворча діяльність ООН, НАТО та ЄС посідає важливе місце у забезпеченні глобальної безпеки, стабільності та підтримки миру у зонах конфліктів. Кожна з цих міжнародних організацій має свою специфіку, інструменти та підходи до реалізації миротворчих місій, однак усі вони спрямовані на запобігання конфліктам, стабілізацію постконфліктних регіонів та зміцнення інституційної спроможності держав.

ООН є найбільшим багатостороннім суб'єктом у сфері миротворчості, що надає широкомасштабну підтримку державам у кризових ситуаціях, здійснюючи як традиційні, так і багатовимірні операції. Її діяльність ґрунтується на міжнародному мандаті, неупередженості та глобальній підтримці. Протягом десятиліть ООН удосконалювала свої підходи до проведення миротворчих місій, пристосовуючи їх до сучасних викликів. Однак не завжди місії мали успіх – значну критику викликали випадки неефективності та обмеженості ресурсів. Попри це, ООН продовжує відігравати провідну роль у постконфліктному відновленні та розбудові миру.

НАТО, у свою чергу, зосереджується на підтримці безпеки переважно через військові засоби. Його миротворчі зусилля охоплюють як операції з контролю та стабілізації у постконфліктних регіонах, так і сприяння розвитку безпекових структур партнерських країн. НАТО демонструє здатність оперативно реагувати на кризові ситуації та ефективно координувати дії з іншими міжнародними партнерами, у тому числі з ООН та ЄС. Миротворча діяльність Альянсу вирізняється акцентом на військову підтримку, стратегічне консультування та захист ключових інфраструктур безпеки.

Європейський Союз проводить комплексну політику у сфері підтримання миру, поєднуючи військові, цивільні, політичні та гуманітарні

інструменти. Його діяльність зосереджена на запобіганні конфліктам, зміцненні спроможності держав-партнерів, розвитку верховенства права та забезпеченні стабільності. Місії ЄС охоплюють різні регіони світу, при цьому велика увага приділяється цивільним аспектам — реформі секторів безпеки, боротьбі з корупцією, підтримці прав людини та реагуванню на гібридні загрози.

Таким чином, кожна з розглянутих організацій має унікальний підхід до миротворчої діяльності, що дозволяє забезпечити комплексне реагування на виклики безпеки у глобальному вимірі. Співпраця між ООН, НАТО та ЄС, їхні зусилля у забезпеченні миру та стабільності мають вирішальне значення для підтримання міжнародного порядку, запобігання новим конфліктам та зміцнення глобальної безпеки.

5. Проаналізовано антитерористичну діяльність міжнародних організацій та встановлено, що ефективна протидія тероризму вимагає багаторівневого підходу, який охоплює правові, фінансові, розвідувальні, військові та соціальні аспекти. Міжнародні організації розробили комплекс інструментів, включаючи санкційні режими, системи обміну розвідувальною інформацією, програми деескалації радикалізації та механізми посилення прикордонного контролю. Водночас залишаються проблеми узгодженості національних законодавств, захисту прав людини при проведенні антитерористичних операцій та адаптації до нових форм терористичних загроз у кіберпросторі.

У XXI столітті терористична діяльність набуває нових масштабів і становить основну загрозу для сучасності, зокрема через ризик застосування ядерної зброї та інших засобів масового ураження. Протистояти цій загрозі можливо лише шляхом тісної співпраці між державами, що передбачає розробку міжнародної правової основи для антитерористичної діяльності та формування системи міжнародних, регіональних і національних інститутів, які забезпечують взаємодію, контроль і координацію методів боротьби з тероризмом.

6. Розглянуто участь Організації Об'єднаних Націй у врегулюванні російсько-української війни, що продемонструвало обмеженість впливу цієї міжнародної структури в умовах, коли один із постійних членів Ради Безпеки є стороною конфлікту. Хоча ООН не має повноважень чи інструментів для безпосереднього військового втручання, її діяльність відіграє значну роль у гуманітарній, правозахисній та політичній площинах. Організація активно реагувала на порушення прав людини, документувала факти російської агресії, а також координувала гуманітарну допомогу постраждалим українцям. Генеральна Асамблея ООН ухвалила низку резолюцій на підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, які мають політичну, хоч і не юридично зобов'язуючу силу. Попри те, що ці дії не змогли зупинити агресію, вони стали важливим свідченням міжнародної солідарності з Україною. При цьому участь Росії як постійного члена Ради Безпеки та її право вето поставили під сумнів ефективність ООН у запобіганні та врегулюванні збройних конфліктів, порушуючи довіру до здатності організації діяти неупереджено. Це породжує дискусії щодо необхідності реформування ООН, зокрема її статутних органів, для забезпечення дієвого реагування на сучасні загрози міжнародному миру та безпеці.

Отже, російсько-української війна показала, що можливості ООН у врегулюванні цього конфлікту є вкрай обмежені, адже будучи постійним членом Ради Безпеки, Росія накладає вето на всі рішення, що суперечать її інтересам. Тому ООН має спрямувати свої зусилля на позбавлення РФ права голосу, таким чином створюючи реальну можливість обмежити владу Москви на міжнародній політичній арені. ООН загалом засуджує неправомірні дії Росії в Україні, надає значну гуманітарну допомогу її постраждалому цивільному населенню і розробляє план відбудови нашої держави.

7. Досліджено внесок НАТО та ЄС у врегулювання російсько-української війни виявлено трансформацію їхніх підходів від обмеженої підтримки до комплексного залучення. НАТО, не будучи безпосереднім учасником конфлікту, значно посилило військову допомогу Україні,

розширило програми навчання українських військових та активізувало стратегічну співпрацю. ЄС продемонстрував безпрецедентну єдність у запровадженні санкційних режимів, наданні фінансової допомоги та започаткуванні процесу інтеграції України. Встановлено, що координація дій між цими організаціями та синергія їхніх зусиль суттєво вплинули на здатність міжнародної спільноти протистояти порушенню міжнародного права та підтримувати Україну. Водночас досвід конфлікту виявив потребу в посиленні оборонних спроможностей європейських держав та реформуванні механізмів прийняття рішень.

Роль НАТО та Європейського Союзу у подоланні військового конфлікту в Україні є надзвичайно вагомою як з погляду практичної підтримки, так і стратегічного спрямування. Обидві організації стали ключовими партнерами України у боротьбі з російською агресією. НАТО, хоча й не є стороною конфлікту в контексті колективної оборони, надає Україні вагомую військову, технічну і консультативну підтримку, допомагаючи у трансформації сектора безпеки та оборони, підвищенні стійкості до гібридних загроз і наближенні до стандартів Альянсу. Попри обережність у прямій участі через ризики ескалації, держави-члени Альянсу постачають зброю, навчають військових, а також підтримують Україну на її шляху до членства.

Європейський Союз, зі свого боку, виконує не менш важливу роль, поєднуючи політико-дипломатичні, економічні, гуманітарні та військові зусилля на підтримку України. ЄС не лише виступив із рішучим засудженням дій Росії, але й реалізував широкий пакет санкцій, мобілізував значні фінансові ресурси для допомоги, а також став осередком прихистку мільйонів українських біженців. При цьому Європейський Союз підтримує не лише короткострокову допомогу, а й довгострокову перспективу інтеграції України в європейську спільноту, визнаючи її як частину європейської родини.

Сукупні дії НАТО та ЄС створюють потужну підтримку Україні, сприяючи її опору російській агресії, збереженню державного суверенітету та незалежності, а також трансформації в напрямі демократичних і безпекових

стандартів Заходу. Водночас обмеження в повноваженнях та внутрішньополітична обережність окремих країн-членів іноді уповільнюють або стримують рішення, які могли б посилити ефективність реагування на виклики війни. Проте війна в Україні змусила Захід переглянути традиційні підходи до безпеки, співпраці та стратегічного планування, закріпивши Україну як важливого партнера на карті євроатлантичного простору.

8. Розглянуто вдосконалення механізмів миротворчої діяльності міжнародних організацій. Ефективне реагування на сучасні конфлікти вимагає від міжнародної спільноти не лише розширення інструментів класичної дипломатії, медіації та розгортання миротворчих місій, а й активного залучення інноваційних рішень, зокрема у сфері кібербезпеки. Сучасні загрози часто мають гібридний характер і включають кібератаки, інформаційні маніпуляції та порушення цифрового суверенітету держав, що вимагає інтеграції кібермиротворчості в загальну систему забезпечення міжнародного миру та безпеки.

Зміцнення інституційної спроможності міжнародних організацій, таких як ООН чи ОБСЄ, передбачає не лише посилення їхньої автономії, фінансування та логістичної підтримки, а й оновлення механізмів ухвалення рішень, особливо у випадках, коли країни-члени самі стають агресорами або блокує дії спільноти. Посилення ролі демократичних інституцій, оперативне реагування на загрози, а також створення окремих кіберпідрозділів у складі миротворчих структур дозволить більш комплексно підходити до врегулювання конфліктів.

Крім того, виклики цифрової епохи потребують не лише технічної модернізації, але й правового врегулювання, зокрема формування міжнародних стандартів щодо кіберзлочинності, кібертероризму і ведення кібервійни. Світова практика показує, що країни, які системно інвестують у кіберзахист, демонструють вищу стійкість до кризових ситуацій. Саме тому інтеграція кібербезпеки до миротворчої діяльності та створення умов для

тісної співпраці держав, міжурядових і громадських організацій, бізнесу та науки є одним із ключових напрямів для забезпечення стійкого миру.

Гармонізація нормативно-правової бази миротворчої діяльності є важливою умовою забезпечення її ефективності, адже сучасні конфлікти часто виходять за межі класичних правових рамок. Відсутність узгодженої термінології створює простір для зловживань з боку окремих держав, тому доцільним є створення єдиного міжнародно-правового документа, що регулюватиме підстави та межі застосування миротворчих механізмів. Окрему увагу слід приділити дотриманню прав людини під час проведення миротворчих операцій, зокрема через залучення незалежних правозахисних організацій до моніторингу діяльності місій. Пріоритетним залишається розвиток превентивної дипломатії, яка дає змогу запобігати ескалації конфліктів ще на ранніх стадіях. Важливим чинником стійкого миру є активне залучення жінок до миротворчих процесів, що підтверджується міжнародною практикою та нормативною базою, зокрема Резолюцією Ради Безпеки ООН №1325. Необхідною також є адаптація миротворчих стратегій до регіонального контексту, оскільки універсальні підходи не завжди дають очікувані результати. У цьому контексті слід розширити повноваження та підтримку регіональних організацій, які краще орієнтуються у локальній специфіці конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Луцишин Г. Особливості сучасних збройних конфліктів в умовах глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2020. Вип. 26. С. 128–133.
2. Воротнюк М.О. Особливості міжнародних конфліктів пост-біполярного періоду. *Стратегічна панорама*. 2009. № 4. С. 41–44.
3. Резнікова О. О., Місюра А. О., Дрьомов С. В. Міжнародний досвід боротьби з сепаратизмом: висновки для України : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2016. 46 с.
4. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН; Статут, Міжнародний документ від 26.06.1945. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_010
5. Повернення до дипломатії. Заключна доповідь і рекомендації Групи Мудреців з питань європейської безпека як спільного проекту. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/6/265421.pdf>
6. Костенко Г. Ф. Типи, види воєнних конфліктів та їх класифікація. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 1999. Вип. 2. С. 48–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_1999_2_10
7. Визначення агресії. Резолюція, прийнята XXIX сесією Генеральної Асамблеї ООН 3314, 14 грудня 1974. URL: <https://www.un.org/ru/documents/declconv/conventions/aggression.shtml>
8. Безкоровайний С. Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. *Юридична наука. Військове право*. № 3/2014. С. 116–126.
9. Женевські конвенції і додаткові протоколи до них. *Офіційний сайт ООН*. URL: <https://www.un.org/ru/humanitarian/law/geneva.shtml>
10. Prosecutor v. Tadic, Case № IT-94-1-AR72. Decision on the Defense Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction. URL: <https://www.icty.org/x/case/tadic/acdec/en/51002.htm>
11. Батрименко О. В. Особливості сучасних збройно-політичних конфліктів: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2016. 18 с.

12. Попович В.П. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права у кримінальне законодавство України: автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.08. Львів, 2018. 20 с.
13. Селецький С.І. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 496 с.
14. Денисов С.Ф., Кардаш К.С. Воєнний конфлікт: зміст та співвідношення з близькими поняттями. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Юридичні науки»*. 2012. № 1(2). С. 107–113.
15. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 серпня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
16. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
17. Стрельцов Є.Л. Міжнародні конфлікти: спроба визначення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 227–234.
18. Кульчицький С. В. Воєнні конфлікти другої половини ХХ століття: зб. наук. Статей / за ред. С. В. Кульчицького. К.: Інст історії Укр., 2014. 100 с.
19. Радецький В. Г. Класифікація сучасних воєнних конфліктів і види миротворчої діяльності. *Вісник Київського міжнародного університету*. 2009. Вип.9. С. 87–104.
20. Стасюк С. В. Історико-правова традиція регулювання збройних конфліктів : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 20 с.
21. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. ООН; Конвенція, Проєкт, Угода. *Офіційний вісник України* 2013. № 27.
22. Голопатюк Л.С., Тимошенко Р.І. Визначення та аналіз особливостей складових сучасних воєнних конфліктів. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2017. № 1. С. 21–27.

23. How is the Term «Armed Conflict» Defined in International Humanitarian Law? International Committee of the Red Cross (ICRC) Opinion Paper. URL: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>

24. Pangalangan C. R. Non-International Armed Conflict: Specific Challenges in International Law. URL: <http://legal.un.org/avl/ls/Pangalangan.html>

25. Доді К. В. Сучасні проблеми імплементації міжнародних норм, що регулюють неміжнародні збройні конфлікти в деяких країнах СНД. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2010. Вип. 39. С. 121–132.

26. Лавніченко О. В. Сутність збройного конфлікту всередині держави та підходи до його типології. *Чесць і закон*. 2015. № 4. С. 4–14.

27. Довідник НАТО : Хронологія. *Офіс інформації та преси*. Brussels, 2001. С. 506. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184523/09-Meleshchenko.pdf?sequence=1>

28. Вища рада правосуддя. URL: <http://www.vru.gov.ua/international/13>

29. Мокій А.І., Яхно Т.П., Бабець І.Г. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 280 с.

30. Кучик О. Еволюція поняття міжнародної організації: теоретико-методологічний аспект. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/VLNU_Mv_2012_30_6.pdf

31. Козак Ю.Г. Міжнародні організації. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 440 с.

32. Скрипник О.М. Історія міжнародних організацій : навч. посібник. Умань, 2011. 226 с.

33. Даниленко О.Ю., Сергієнко Т.І. Політичний конфлікт як форма політичного розвитку. *Тиждень науки-2020. Юридичний факультет : тези доповідей науково-практичної конференції*, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р. / редкол.: В.В. Наумик (відпов. ред.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 148–150.

34. Тимченко Л.Д. Міжнародне право : підручник. Київ : Знання, 2012. 631 с.
35. Воронкова А.Е., Єрохіна Л.В., Рябенко Л.І. Міжнародні економічні організації : навчальний посібник. Київ : ВД «Професіонал», 2016. 352.
36. Алексєєнко І.В. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підручник. Дніпро : ДДУВС, 2021. 164 с.
37. Лікарчук Д.С. Роль міжнародних організацій у врегулюванні зовнішньополітичних конфліктів. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/203663/203385>
38. Назаровська І.Г. Основні суб'єкти превентивної дипломатії. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 108 (Ч. І). С. 115.
39. Сергієнко Т.І. Роль регіональної політики ЄС у формуванні європейської ідентичності. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: історія, політологія*. 2018, Вип. 22–23. С. 253–262.
40. Цілісність сектору безпеки. *Міжнародні організації*. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk>
41. Про Раду Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-coe/about-coe>
42. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). URL: <https://mtu.gov.ua/content/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-evropi-obse.html>
43. Що таке Світовий Банк? URL: <https://www.hneu.edu.ua/shho-take-svitoviy-bank/>
44. Загальна інформація про НАТО. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item>
45. Йохан Вінсент Галтунг (1930-2024): Велика і суперечлива особистість. URL: <https://www.peace-ed-campaign.org/uk/johan-vincent-galtung-1930-2024-a-great-and-controversial-personality/>
46. Findly T. Challenges for the New Peacekeepers. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/RR/SIPRIrr12.pdf>

47. Атто Р. Від миротворчості до світобудування: еволюція ролі Організації Об'єднаних Націй у операціях на користь миру. *Міжнародний журнал Червоного Хреста*. 2013. URL: https://www.icrc.org/ru/.../pages_3-28_from_irrc_891-892_selected_articles_web.pdf

48. Darby J., Mac Ginty R. Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes. Hampshire: PalgraveMacMillan. 2003. P. 103. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230584556>

49. Peace and security. URL: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>

50. UN Charter. UN. URL: <https://www.un.org/ru charter-united-nations/>

51. Boutros-Gali B. Agenda for peace. Preventive Diplomacy, Peacekeeping and Peacekeeping, New York. UN. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/47/277&Lang=R

52. The Blue Helmets: A Review of UN Peacekeeping. New York : UN Department for Public Information. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/228891?v=pdf>

53. Brahimi Group Report on UN Peace Operations. URL: http://www.un.org/russian/peace/reports/peace_operations/docs/summary.htm

54. Darby J., Mac Ginty R. Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes. Hampshire: PalgraveMacMillan. 2003. P. 103. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230584556>

55. Миротворча діяльність ООН: витоки концепції наглядових операцій. *Європейські історичні студії*. 2020. № 16. С.142–154. URL: <https://drive.google.com/file/d/1kXlXaiCXHSXzWuSio7JzG7UC-P0Ly2kx/view>

56. Миротворці ООН – історія та сьогодення. *Віртуальний бібліограф*. URL: <https://biblio.lib.kherson.ua/mirotvortsi.htm>

57. Миротворчі місії ООН: в яких країнах світу проводилися та де тривають зараз. *Слово і діло*. URL: <https://surl.li/uirgea>

58. Африканські миротворчі уроки. *День*. URL: <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/afrykanski-myrotvorchi-uroky>

59. United Nations Peacekeeping. URL: <https://peacekeeping.un.org/en>
60. Peacekeeping operations fact sheet 2023. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/peacekeeping-fact-sheet-february-2023>
61. Операції та місії: минуле та сьогодення. *НАТО*. URL: https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_52060.htm
62. NATO operations and missions. URL: <https://surl.li/rlxmry>
63. Місія НАТО в Іраку отримала додаткові дорадчі функції і завдання з розбудови потенціалу URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_217942.htm?selectedLocale=uk
64. Операція «Морський охоронець». URL: https://www.nato.int/cps/po/natohq/topics_136233.htm
65. NATO Air Policing. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_132685.htm?selectedLocale=en
66. Спільна політика безпеки та оборони. URL: [https://www.european-cyber-defence-policy.com/Common_Security_Defence_Policy_\(CSDP\).html](https://www.european-cyber-defence-policy.com/Common_Security_Defence_Policy_(CSDP).html)
67. Знайомство з КМЄС Ірак. URL: https://www.eeas.europa.eu/euam-iraq/introduction-euam-iraq_en?s=1500
68. EUAM UKRAINE: Консультативна місія Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки в Україні – Цивільна місія. URL: <https://surl.li/usqojf>
69. Місія ЄС з прикордонної допомоги в Лівії (EUBAM). URL: https://www.eeas.europa.eu/eubam-libya_en?s=327
70. EUBAM Rafah. URL: <https://eubam-rafah.eu/en/node/5048>
71. EUCAP Sahel Niger: Розбудова потенціалу Європейського Союзу – цивільна місія. URL: <https://surl.li/zapswl>
72. Місія допомоги Європейського Союзу Україні (EUMAM UKRAINE). URL: <https://surl.li/wuytsd>
73. European Peace Facility: Рада приймає заходи допомоги для підтримки збройних сил Нігеру спільно з місією військового партнерства ЄС у Нігері. URL: <https://surl.li/uvfine>

74. EUTM Mozambique разом створює безпеку для цивільних. *Офіційний сайт Європейського Союзу*. URL: <https://surl.li/fbxmvm>

75. EUPM Moldova CfC 3-2024 – Заклик до участі – Місія партнерства Європейського Союзу в Молдові (EUPM Moldova). URL: <https://surl.li/lylfld>

76. Bourekba, M. CIDOB. The United Nations' Evolving Approach to Counterterrorism. URL: <https://www.cidob.org/en/publications/necessary-unwanted-united-nations-evolving-approach-counterterrorism>

77. Токійська конвенція 1963 р. Про злочини та деякі акти, вчинені на борту повітряних суден. URL: <https://studfile.net/preview/10082352/page:40/>

78. Гаазька конвенція 1970 р. Про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден. URL: <https://studfile.net/preview/10082352/page:40/>

79. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165

80. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text

81. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_024#Text

82. Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_016#Text

83. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text

84. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text

85. Resolution Adopted by the General Assembly. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/32083e/pdf>

86. United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. Welcome to the United Nations. URL: <https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy>

87. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS N 90). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331#Text

88. Europol History. Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/history>

89. Committee of Experts on Terrorism. The Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/codexter>

90. Тихоненко І. Механізми Південноазійської асоціації регіонального співробітництва як чинник формування регіональної системи безпеки. URL: <https://surl.li/dsklry>

91. Аль-Батран Х. Нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму в рамках Організації Ісламського Співробітництва. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/a48ec324-2f54-428b-b0a3-ba02d8031bed>

92. Рішення про Антитерористичний центр держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_483#Text

93. Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Cooperation Organization. URL: <https://www.ecrats.org/en/>

94. Організація Об'єднаних Націй Україна. URL: <https://ukraine.un.org/uk>

95. Ефективні чи марні: чому міжнародні організації весь час лише «стурбовані». URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/32364/2023-07-07-efektyvni-chy-marni-chomu-mizhnarodni-organizatsii-ves-chas-lyshe-sturbovani/>

96. Workings of the General Assembly. URL: <https://www.un.org/en/ga/>

97. Functions and powers of the General Assembly. URL: <https://www.un.org/en/ga/about/background.shtml>

98. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні задокументувала свідчення злочинів щодо громадян нашої держави з боку Росії. URL: <https://salolj/B5Dd539>

99. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Report on the human rights situation in Ukraine 15 June 2014. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/HRMMUReport1_5June2014.pdf

100. Коментар МЗС України щодо ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН резолюції «Ситуація з правами людини в тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна». URL: <https://salolj/5B50739>

101. ООН ухвалила резолюцію по Криму: документ містить оновлені факти про грубі порушення прав людини РФ на півострові. URL: <https://salolj/6518F47>

102. 143 – «за», 5 – «проти». Генасамблея ООН підтримала резолюцію, що засуджує російські спроби анексії українських земель. URL: <https://www.holosameryky.com/a/genasambleya-pidtrymala-rezoluciu-onn/6787286.html>

103. Десять років окупації Російською Федерацією: Права людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна. URL: <https://salolj/9d26890>

104. Десятилітня окупація Криму Російською Федерацією супроводжується широкомасштабними правопорушеннями. URL: <https://salolj/30B7299>

105. Russia's Ukraine invasion highlights the need for fundamental UN reform. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russias-ukraine-invasion-highlights-the-need-for-fundamental-un-reform/>

106. Статут Організації Об'єднаних Націй. Розділ VII/Стаття 51. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-7>

107. Засновницький договір. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_67656.htm
108. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
109. Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text
110. НАТО не бере участь у війні в Україні, але допомога Альянсу - ключова. Столтенберг пообіцяв більше підтримки Києву. URL: <https://www.holosameryky.com/a/ukraiina-dosiagaie-znachnyh-uspihiv-u-viini-nato/6785133.html>
111. Dmytro Kuleba: Ukraine believes the decision of 2008 Bucharest Summit to grant NATO membership to our country will be fulfilled. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukrayina-vihodit-z-togo-shcho-rishennya-buharestskogo-samitu-2008-roku-shchodo-chlenstva-nashoyi-derzhavi-v-nato-bude-vikonane-dmitro-kuleba>
112. Відносини НАТО – Росія. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50090.htm
113. Підсумки саміту НАТО у Варшаві 8–9 липня 2016 року обговорено під час прес-конференції в парламенті. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/132986.html>
114. Відносини між Україною і НАТО на сучасному етапі: досягнення та виклики: зб. наук. праць (за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2 червня 2022 р.). Київ, 2022. 245 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/zbirnik_konf_nato_2.06.2022_05.08.pdf
115. Op-Ed: How NATO Is Helping Ukraine. URL: <https://ip-quarterly.com/en/op-ed-how-nato-helping-ukraine>

116. Стратегія національної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
117. Результати Вільнюського саміту НАТО 11–12 липня 2023 року. URL: <https://salo.li/DE2b443>
118. Закон України Про Основні напрями зовнішньої політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>
119. Загальний огляд відносин Україна-ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>
120. Європарламент ухвалив історичну резолюцію щодо війни в Україні. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/258117.html>
121. Порошенко та Путін зустрілися у Нормандії. URL: <https://web.archive.org/web/20141022120719/http://tyzhden.ua/News/111687>
122. Угода про вільну торгівлю між Україною і Європейським Союзом вступила в дію. URL: <https://www.ispc.org.ua/archives/2766>
123. Мінські угоди з врегулювання конфлікту на Сході України. URL: <https://esu.com.ua/article-67769>
124. Not Contributing Enough? A Summary of European Military and Development Assistance to Ukraine Since 2014. URL: <https://www.csis.org/analysis/not-contributing-enough-summary-european-military-and-development-assistance-ukraine-2014>
125. Підтримка ЄС Україні. *Європейський Союз*. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-support-ukraine_uk?prefLang=uk
126. В ЄС остаточно схвалили виділення 5 мільярдів євро на зброю для України. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/u-yes-ostatochno-skhvalyly-vydilennia-5-miliardiv-na-zbroiu-dlia-ukrayiny/>
127. Мішель пообіцяв важку зброю та розповів, як ЄС узгодив військові закупівлі для України. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/21/7138197/>
128. Санкції проти Росії: чи був ефект? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38247744>

129. Офіційно: Євросоюз відключив сім російських банків від системи SWIFT. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-vidkliuchyv-sim-bankiv/31732285.html>

130. ЄС розробляє план повної відмови від імпорту російського газу. URL: <https://forbes.ua/news/es-rozroblyae-plan-povnoi-vidmovi-vid-importu-rosiyskogo-gazu-06022025-26953>

131. Влада ЄС погодилася мобілізувати 500 мільйонів євро на виробництво боєприпасів для України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vlada-es-500-mln-ievro-na-boieprypasy/32493060.html>

132. Як ЄС підтримує Україну: від санкцій до військової та гуманітарної допомоги. URL: <https://salo.li/Edc0623>

133. Українським біженцям у ЄС продовжили статус до березня 2025 р. URL: <https://www.holosameryky.com/a/7289917.html>

134. ЄС допомагатиме українським біженцям, доки вони не зможуть повернутися додому. URL: <https://salo.li/965ed50>

134. Мартинюк В. Перезавантаження ОБСЄ – випробування в Україні. УНЦПД, 2022 рік видання, №19/743, 15 лютого 2016 року. URL: http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=7:perezav antazheniya-obs-viprobuvannya-vukran&catid=8&lang=ua&Itemid=201

135. Повернення до дипломатії. Заключна доповідь і рекомендації Групи Мудреців з питань європейської безпека як спільного проекту. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/6/265421.pdf>

136. Ірха Ю.Б. Межі обмеження конституційних прав і свобод в Україні в інтересах національної безпеки. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*: зб. тез наук. доповідей і повідомл. III Між- нар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22 травня 2015 р. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 596 с.

137. Богущкий П.П. Сильна держава у системі правового забезпечення національної безпеки. *Юриспруденція сьогодні: між апологією і*

креативністю: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17 верес. 2021 р. Нац. ун-т «Одеська юрид. академія» / за заг. ред. А. Ф Крижановського. Одеса: Фенікс, 2021. С. 73–78.

138. Національна безпека та оборона: головні події, процеси, тенденції. Центр Разумкова. Україна: від війни до миру та відновлення. 2025. Лютий. С. 2–4.

139. Черниш Р.Ф. Міжнародний організаційний досвід у сфері забезпечення кібербезпеки. Вісник кримінального судочинства. 2021. № 3–4. С. 112–121.

140. Кібердипломатія як важливий напрямок міжнародно-правового співробітництва в умовах режиму воєнного стан. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/691>

141. Черниш Р Залучення громадськості до забезпечення кібербезпеки держави (за прикладом Великобританії). Наукові читання. 2017. 198–202.

142. НАТО проводить в Естонії навчання з кібербезпеки – беруть участь 26 країн. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3624766-nato-provodit-v-estonii-navcanna-z-kiberbezpeki-berut-ucast-26-krain.html>

143. Get Safe Online week <http://www.cabinetoffice.gov.uk/news/get-safe-online-week>

АНОТАЦІЯ

Зелінський В. В. «Роль міжнародних організацій у врегулюванні військових конфліктів» – Рукопис.

Кваліфікаційна робота студента 4-го курсу денної форми навчання на здобуття освітнього рівня бакалавр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Державний університет «Житомирська політехніка». Факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин, Житомир, 2025.

Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 97 сторінках друкованого тексту, у тому числі 1 рисунок, 3 таблиці; список використаних джерел налічує 143 найменування.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню ролі міжнародних організацій у врегулюванні військових конфліктів у сучасній системі міжнародних відносин.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження військових конфліктів та діяльності міжнародних організацій» розкрито теоретико-методологічні засади вивчення військових конфліктів, зокрема, визначено їхні основні типи, класифікації та чинники виникнення. Особлива увага приділена аналізу міжнародних організацій як ключових суб'єктів врегулювання конфліктів.

У другому розділі «Механізми врегулювання військових конфліктів міжнародними організаціями» проаналізовано основні механізми миротворчої діяльності, які реалізуються міжнародними організаціями, зокрема ООН, НАТО та ЄС. Окремо розглянуто участь міжнародних структур у протидії тероризму як формі військового конфлікту нового типу.

Третій розділ «Ефективність діяльності міжнародних організацій у врегулюванні військових конфліктів: приклад російсько-української війни» присвячено аналізу ефективності діяльності міжнародних організацій на прикладі російсько-української війни. Оцінено участь ООН, НАТО та

Європейського Союзу у процесах врегулювання конфлікту, надано рекомендації щодо вдосконалення миротворчих механізмів у сучасних умовах.

Результати дослідження підкреслюють важливість системного та скоординованого підходу до врегулювання конфліктів, у якому міжнародні організації виступають як посередники, гаранти безпеки та носії правових і гуманітарних стандартів.

Ключові слова: військові конфлікти, міжнародні організації, миротворчість, врегулювання конфліктів, ООН, НАТО, Європейський Союз, міжнародна безпека, тероризм, російсько-українська війна.